

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 11 (543)

LIETUVOS UNIVERSITETŲ NAUJIENOS

Vilniaus universitetui atvertos durys į Europos universitetų elitą

Vilniaus universitetas pakviestas į prestižinių universitetų tinklą – Koimbros grupę. Tai svarbus tarptautinis universiteto autoriteto pripažinimas. Sprendimą priimti Vilniaus universitetą į šią elitinę grupę vienbalsiai patvirtino Koimbros grupės narių generalinės asamblėjos Stambule dalyviai. Vilniaus universitetui tokia galimybė suteikiama vieninteliui Lietuvoje ir antram Baltijos šalyse po Tartu universiteto. Oficialiai universitetas šio tinklo nariu taps nuo 2016 m. sausio 1 d. „Tikiu, kad narystė tokioje aukščiausios pasaulinių reitingų vietos užimančių žymių universitetų grupėje skatins bendradarbiavimą ir pasikeitimą patirtimi, padės įgyvendinti bendrus mokslo ir studijų projektus. Tikiu, kad sustiprės tarptautinis Vilniaus universiteto įvaizdis ir pagerės mūsų pozicijos tarptautiniuose reitinguose“, – sako Vilniaus universiteto rektorius prof. Artūras Žukauskas.

Koimbros grupė, įkurta 1986 m., vienija istoriškai pripažintus klasikinius aukšto tarptautinio standarto universitetus. Šiam tinklui priklauso 37 universitetai iš 22 Europos šalių. Tarp jų – ir prestižinio QS reitingo pirmąjį šimtuką patenkantys universitetai: Švč. Trejybės koledžas (Trinity College), Edinburgo, Leideno, Upsalos, Luveno katalikiškasis (*Université Catholique de Louvain*), Groningeno, Orhuso, taip pat – Bolonijos, Barselonos, Prahos Karolio, Krokuvos Jogailaičių universitetai. Ši grupė per savo narių akademinis ir kultūrinius ryšius siekia aukščiausios mokslo ir studijų kokybės, skatina tarptautiškumą, akademinį bendradarbiavimą, plėtoja paslaugas visuomenei. Grupė siekia daryti įtaką Europos mokslo ir studijų politikai, jos nariai remia vieni kitus, skleidžia gerą patirtį ir įgyvendina bendrus projektus.

Vilniaus universitetas – didžiausia, šalies reitinguose pirmaujanti, tarptautinius ryšius ir akademinę tradicijas puoselėjanti Lietuvos mokslo ir studijų įstaiga. Moksliniais tyrimais pagrįstos studijos, atvirumas pasaulio idėjoms ir inovacijoms – pagrindiniai universiteto bruožai. Vilniaus universitetas patenka tarp 4 proc. geriausių pasaulio aukštųjų mokyklų pagal QS *World University Rankings* reitingą. Vienas iš geriausių universiteto rodiklių – dėstymo kokybė. Vilniaus universitete studijuoja daugiau nei 21 000 studentų ir klausytojų, dirba per 3 700 darbuotojų. Vykdomos pirmosios, antrosios ir trečiosios pakopų humanitarinių, socialinių, fizinių, biomedicinos ir technologijos mokslų sričių studijos.

Parengta pagal Vilniaus universiteto informacijos ir ryšių su visuomene skyriaus birželio 9 d. pranešimą

Šalia Palangos tilto
Janinos Valančiūtės nuotr.

ŠIAME NUMERYJE

Vilniaus universitetas – prestižiniame Europos universitetų tinkle ● 1 p.

Smulkių šeimos ūkių situacijos pokyčiai Lietuvoje ● 2, 4 p.

Kaip stiprinti baigiamųjų darbų įtaką absolventų profesinei kompetencijai ● 3 p.

Lietuvos mokslo taryboje: tęsiama lituanistikos tyrimų finansavimo programa ● 3 p.

Studija apie pieno biologinę reikšmę ● 5 p.

Antikinės Europos žemėlapiai: Lietuva senųjų europinių tradicijų erdvėje ● 6 p.

Lietuvos mokslininkui – Japonijos vyriausybės apdovanojimas ● 7 p.

Ar išmokome istorijos pamokas? ● 7, 10, 12 p.

Aukštuomenės švietimo bruožai – amžininko iš Prancūzijos akimis ● 8 p.

Jaunųjų tyrėjų puslapyje apie gebėjimą populiarinti mokslo pasiekimus ● 9 p.

Juozas Girnius: ką reiškia būti tautos nariu? ● 11 p.

Universiteto ir verslo bendradarbiavimas

Lietuvos verslo konfederacijos prezidentas Valdas Sutkus (kairėje) ir Vilniaus universiteto rektorius prof. Artūras Žukauskas, pasirašę ilgalaikio bendradarbiavimo sutartį.
E. Kurausko nuotr.

Siekdami sustiprinti aukštojo mokslo ir verslo partnerystę, Vilniaus universiteto (VU) rektorius prof. Artūras Žukauskas ir Lietuvos verslo konfederacijos (LVK) prezidentas Valdas Sutkus pasirašė sutartį dėl ilgalaikio strateginio bendradarbiavimo. Vienas pagrindinių dokumento tikslų – skatinti didesnę studijų programų atitiktį darbo rinkos poreikiams.

Lietuvos mokslininkui – auksinis garbės prizas už fundamentinio mokslo plėtotę

Fizinių ir technologijos mokslų centro (FTMC) mokslininkas prof. habil. dr. Steponas Ašmontas prestižiniame mokslininkų renginyje buvo apdovanotas auksiniu garbės prizu už fundamentinio mokslo vystymą. Paryžiuje vykusiame XVI Tarptautiniame termoelektros forume jis skaitė kviestinį pranešimą.

Šių metų forumas buvo skirtas Prancūzijos mokslininko Žano Peltjė 230-osioms gimimo metinėms paminėti. Jame dalyvavo 125 mokslininkai ir inžinieriai iš 24 valstybių, buvo pristatyti naujausi tyrimų rezultatai, analizuotos svarbiausios termoelektros vystymo kryptys, nagrinėjamos termoelementų efektyvumo padidinimo galimybės. Prof. habil. dr. Steponui Ašmontui skirtas auksinis apdovanojimas už tyrimus termoelektrinių reiškinių srityje. Mokslininko tyrimai susiję su karštųjų krūvininkų Peltjė efektu. Šis efektas apibrėžiamas kaip šilumos išskyrimas arba sugėrimas dviejų skirtingų medžiagų kontakte, kai juo teka elektros srovė. „Kristalo gardelės kaitimas arba atšalimas yra susijęs su krūvininkų energijos kitimu kontakte tekant srovei. Mums pavyko nustatyti, kad dėl

Prof. S. Ašmonto auksinio apdovanojimo pažymėjimas

■ Nukelta į 2 p.

Lietuvos mokslininkui – auksinis garbės prizas už fundamentinio mokslo plėtotę

■ Atkelta iš 1 p.

krūvininkų energijos kitimo gali kisti ne tik gardelės temperatūra, bet ir kontakto elektrinės savybės“, – taip tyrimą apibūdino FTMC Elektronikos skyriaus vadovas prof. S. Ašmontas. Vykdamas tyrimus buvo atlikta nemažai teorinių ir eksperimentinių skaičiavimų, o gauti rezultatai yra labai svarbūs kuriant naujus puslaidininkinius prietaisus: termoelementus, mikrobangų bei terahercų spinduliuotės detektorius, galios matuoklius.

Profesorius S. Ašmontas – 305 mokslinių publikacijų ir 24 išradimų autorius. Jis yra apdovanotas Lietuvos valstybine, mokslo premijomis bei Gedimino 5-ojo laipsnio ordinu ir ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro didžiuoju kryžiumi. Šiuo metu mokslininkas tiria karštųjų krūvininkų termoelektrovaros (elektrovara, atsirandanti elektros grandinėje, sudarytoje iš kelių įvairių laidininkų ar puslaidininkų, kai jų sąlyčio temperatūra skirtinga) įtaką saulės elementų efektyvumui. Šio tyrimo tikslas – krūvininkų efektyvumo didinimas.

Profesorius Steponas Ašmontas

„Lietuvoje yra sukaupta didelė patirtis tiriant termoelektrovarą, turime sukaupę pakankamai gerą eksperimentinę bazę, tad turime visas prielaidas sėkmingam darbui“, – tikina mokslininkas.

Fizinių ir technologijos mokslų centro mokslininkai yra vertinami ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Įvairiose tarptautinėse konferencijose jie skaito kvietinius pranešimus, aktyviai publikuoja straipsnius užsienio leidiniuose. FTMC yra didžiausia mokslinių tyrimų įstaiga Lietuvoje. Čia vykdomi moksliniai tyrimai, skirti aukštųjų technologijų plėtrai ir žinių ekonomikos kūrimui Lietuvoje ir pasaulyje, kuriami nauji prototipai ir paslaugos bei modernios pramonės programos. Centre dirba 38 habilituoti mokslų daktarai, 268 mokslų daktarai, daugiau nei 500 mokslų tyrėjų, studijuoja 64 doktorantai. Per savo veiklos metus FTMC įvykdė daugiau nei 300 verslo užsakymų ir padėjo daugiau nei 100 įmonių įgyvendinti jų verslo tikslus.

Parengė Milda Gaulienė, Strateginės komunikacijos bendrovės „OMConsulting“ projektų vadybininkė

Smulkūs ūkiai Lietuvos agrariniame sektoriuje: praeitis ar ateitis?

Dr. Nelė JURKĖNAITĖ

Istojus į Europos Sąjungą (ES), pasikeitė Lietuvos ūkininkų konkuravimo sąlygos ir rėmimo principai, o tai, savo ruožtu, paveikė ir šalies žemės ūkio struktūrą. ES Bendroji žemės ūkio politika nuo pat jos atsiradimo 1962 m. sprendė apsirūpinimo maistu ir konkurencingumo klausimus, todėl pasirinktos paramos priemonės padėjo išgyventi stipriausiems ūkiams, skatinant smulkius ūkius pasitraukti iš verslo arba didinti gamybos potencialą. Vykdoma politika ypač skaudžiai paveikė naująsias šalis nares, todėl šiandien vienas iš opiausių sprendžiamų klausimų yra smulkaus ūkio vieta ES žemės ūkyje. Lietuvai ši problema itin skauda, nes 2003 ir 2010 metų žemės ūkių surašymo rezultatų palyginimas rodo reikšmingus struktūros pokyčius. Ūkininkų ir šeimoms ūkių, didesnių nei 1 ha, skaičius sumažėjo 26,6 proc. Didžiausią dalį pasitraukusių ūkių sudarė smulkūs, iki 30 ha valdantys ūkiai, o didesnių nei 30 ha, ūkių skaičius ir jų valdomas žemės plotas reikšmingai išaugo.

Smulkiuose ūkiuose daug primityvios veiklos: prižiūrimos kelios braškių lysvės, mažame šiltnamyje auginami pomidorai ir kt. Didelė produkcijos dalis skiriama šeimos reikmėms. J. Jasaičio nuotr.

Lietuvoje vyrauja smulkūs ir vidutiniai ūkiai, kurie dažnai nesugeba pasiekti gerų finansinių rezultatų, todėl dabartinei ūkių struktūrai palaikyti yra itin reikšmingos paramos kryptys, kurios ir nulemia atskirų žemės ūkio sektorių raidą. 2003 m. Ben-

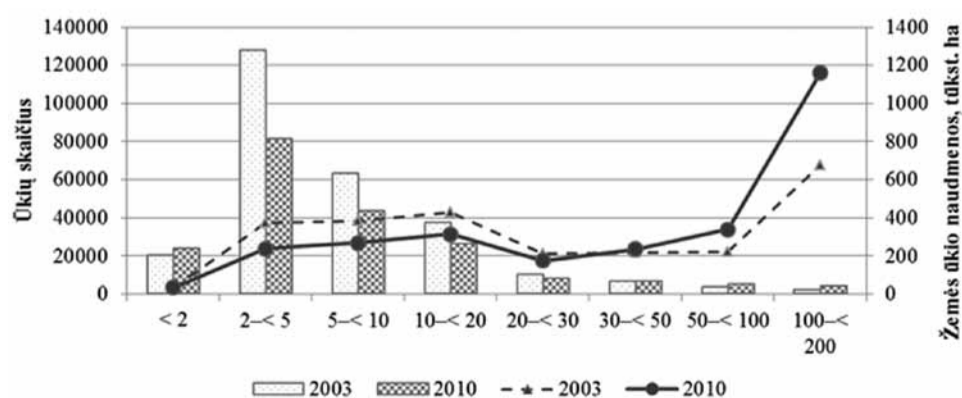
droji žemės ūkio politika atsiejo paramą nuo gamybos rezultatų ir pradėjo mokėti išmokas kaip pajamų palaikymą, susietą su ūkio žemės plotu ir tam tikrų aplinkosaugos praktikų laikymusi, gyvulių gerovės ir maisto saugumo standartais. Lietuvoje vienkartinės išmokos už plotą schema atsirado nuo 2004 m.

Vykdomos politikos rezultatai greitai pasireiškė ir Lietuvos žemės ūkyje: nuo 2003 m. iki 2010 m. ūkininkų ir šeimoms ūkiuose reikšmingai išaugo ariamos žemės plotai, tačiau dėl nepakankamos paramos gyvulininkystės sektoriui gerokai sumažėjo ūkininkų gyvulių ir paukščių skaičius. Ir mokslininkai, ir ūkininkai gyvybingiausiai įvardija stambius javų augintojų ūkius, kurie dažnai pajėgūs išgyventi ir be gamybos subsidijų.

Dar viena įdomi pokyčių tendencija, kuri daro Lietuvos ūkį panašesnį į ES senbuvius, – ūkininkavimas nuosekliai tampa vyrišku verslu. Nors 2010 m. žemės ūkio surašymo

duomenys rodo neįprastą ES senbuvėms ūkininkaujančių asmenų vyrų ir moterų balansą (vyrų valdo 51,4 proc. šalies šeimoms ūkių), tačiau ūkininkaujančių asmenų amžiaus grupių analizė aiškiai rodo, kad šis balansas pasiektas dėl itin didelio senatvės pensijos amžių pasiekusių ūkininkaujančių moterų skaičiaus. Jaunų ūkininkų grupių palyginimas leidžia teigti, kad ateityje lyčių balanso neliks ir dauguma ūkininkaujančių asmenų bus vyrai.

Nors lyčių lygybės klausimas žemės ūkyje gali pasirodyti dirbtinis, tačiau nuo jo priklausys šalies žemės ūkio struktūra. Tyrimai rodo, kad moterys valdo mažesnius ūkius, kurie padeda šeimai sumažinti riziką ir įveikti skurdą, o vyrai dažnai vadovauja stambesniems ūkiams, kuriuos, bėgant laikui, paverčia pelnų nešančiu verslu. 2010 m. žemės ūkio surašymo duomenys iliustruoja

Didesnių nei 1 ha ūkių ir jų žemės ūkio naudmenų pokytis
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (Žemės ūkio surašymo duomenys)

■ Nukelta į 4 p.

REDAKTORIAUS SKILTIS

BAIGIAMŪJŲ DARBŲ KOKYBĖ

Prof. dr. Jonas JASAITIS

Nesenai įvykusioje Lietuvos universitetų rektorių konferencijos sesijoje vėl prabilus apie tai, kad pasitaiko gynimui teikiamų baigiamųjų darbų, kuriuose matomos plagijavimo apraiškos arba net neaiški viso darbo autorystė, pasigirdo siūlymų šios galutinio atsiskaitymo formos nelaikyti vienintele. Kurį formą tikslinga pasirinkti, priklausytų nuo studijų pakopos (bakalauro ar magistro) ir krypties. Neoficialiuose pasisakymuose užsiminta, kad, pavyzdžiui, bakalauro studijose įgytų kompetencijų lygį galima nustatyti ir kitais būdais, nes parašytas baigiamasis darbas anaipol ne visada įrodo profesinę kompetenciją. Tačiau pernelyg greitai pritarti panašioms siūlymams nereikėtų, kadangi juose nesunku pamatyti sąsajas su bandymais ir toliau „liberalizuoti“ (trumpinti, lengvinti ir pan.) studijas, atsakyti bazinių teorinių dalykų, siaurinti būsimos profesinės veiklos profilį. Einant tokiu keliu, gana greitai būtų prarasta universitetinio ugdymo esmė.

Universitetuose, geriausiai organizuojančiuose studijų procesą ir rengiančiuose labai aukštos kvalifikacijos specialistus, yra išryškėję efektyvūs sprendimai, leidžiantys tobulinti baigiamųjų darbų kokybę. Kai kuriuos iš jų aptarsime, daugiausia dėmesio skirdami socialinių mokslų sričiai, nes čia tikrai susikaupė nemažai taisytinių dalykų.

Laikas keisti baigiamųjų darbų rašymo **reglamentus** ir tobulinti vertinimo metodiką. Pasirinkti baigiamųjų darbo temas studentai turėtų ne vėliau kaip priešpaskutinio kurso pavasario semestre, kad dar prieš atostogas būtų apsisprendę, kurias temas nagrinės, ir žinotų, kas joms vadovaus. Ypač tai aktualu išėstinių studijų studentams, kuriems tikrai stinga laiko. Tačiau ir nuolatinė studijų studentai jausis saugiau, jei temą ir vadovą turės likus ne mažiau kaip metams iki gynimo.

Būtina peržiūrėti baigiamųjų darbų **temas**. Reikia atsakyti abstrakčių, su **konkreto atvejo analize** nesusietų temų. Adresato neturintys darbai neretai tampa paviršutiniškai apžvelgtų citatų rinkiniais. Tokie darbai netarnauja studentų profesiniam pasirėngimui.

Antra darbo sėkmę lemianti aplinkybė yra racionali baigiamųjų darbų **vadovų** skyrimo tvarka. Skiriant darbų vadovus, būtina atsižvelgti į jų **kompetenciją** ir **mokslinių interesų** sritis. Baigiamojo darbo tema turi būti kuo labiau artima vadovo tyrimų sričiai. Vadovas turi labai gerai žinoti būsimame darbe nagrinėtinas problemas, kad galėtų patarti studentui, tiek analizuojant teorinius šaltinius, tiek planuojant empirinį tyrimą.

Turime labai sustiprinti darbų **praktinį** reikšmingumą. Baigiamuosiuose darbuose teikiamos rekomendacijos turi būti konkrečios, skirtos aiškiai įvardintiems adresatams. Baigiamojo darbo autorius turėtų būti **neabejingas** pasirinktai temai, gerai suvokiantis jos esmę ir socialinės situacijos tobulinimo būtinybę. Ypač tai išryškėja nagrinėjant gyventojų užimtumo, jaunimo nedarbo, emigracijos, socialinės paramos, visuomenės socialinio aktyvumo, savi valdos tobulinimo, gyventojų struktūros pokyčių ir verslo plėtros temas. Kai darbas parašytas abejingo „pašalinio“ stebėtojo maniera, vengiant nagrinėti visuomenėje plačiai diskutuojamas, bet neefektyviai sprendžiamas viešojo valdymo problemas, jis praranda prasmę. Tokio darbo rašymas nepripasideda prie studento profesinio pasirėngimo būsimajam darbui.

Kita pastaraisiais metais vis aštresne tampanti baigiamųjų darbų turinio problema yra jų perkrovimas citatomis, peraugantis į kompiliaciją. Skaitant tokius darbus, dažnai nebeaišku, ką iš tikrųjų norėjo pasakyti pats darbo autorius, kaip jis vertina pasirinktą problemą ir kuriuos jos sprendimus suvokia kaip efektyvius. Rengiant baigiamuosius darbus, būtina daug atidžiau ir sistemingiau analizuoti **teorinius** šaltinius. Vadovas turi padėti studentui susigaudyti, kurie autoriai sistemingai, o ne pripuolamai nagrinėja pasirinktą temą, turi savo **akademines mokyklas** arba aktyviai atstovauja konkrečiai akademinėi mokyklai, kurių rekomendacijos yra tikrai originalios. Baigiamųjų darbų autoriai teorinėje dalyje turi aiškiai įvardinti **skirtingas** akademines mokyklas ir nurodyti jų esminius bruožus. Būtina išsamiai susipažinti su pasirinktų autorių **darbų visuma**, neapsiribojant atsitiktinai į akiratį patekusiomis publikacijomis. Antai studentė, pacitavusi gerai žinomo atitinkamoje mokslo srityje mokslininko darbą, paskelbtą 2002 m., net nebeužsimena apie jo 2003–2014 m. publikacijas. Paaiškėjo, kad ji nėra su jomis susipažinusi ir net nežino, kad tokie darbai yra publikuoti.

Prie „Copy-Paste“ metodo plitimo prisidėjo ir perdėtas reikalavimas cituoti kuo daugiau **užsienio** valstybių autorių. Daug atidžiau reikia vertinti užsienio autorius, rašančius socialinių mokslų temomis. Vadovai turėtų padėti išsiaiškinti, kurie autoriai yra paskelbę originalių idėjų, o kurie tik atsitiktinai palietę nagrinėjamą problemą vienoje kitoje publikacijoje. Būtina atsižvelgti ir į tai, kad kai kurių užsienio šalių socioekonominė situacija yra labai skirtinga nuo Baltijos valstybių, todėl tiek publikacijų problematika, tiek ir tyrėjų išvados kardinaliai skiriasi. Nė viena užsienio autorių rekomendacija neturi būti diegiama mūsų valstybėje, neatlikus išsamios lyginamosios analizės.

Peržvelgus ginamų darbų teorines dalis, išryškėjo nemalonus paradoksas: kai kurie studentai net nesinaudoja universiteto ir fakulteto mokslinėmis bibliotekomis, o tenkinasi tik internetinėje erdvėje paskelbtomis šaltinių ištraukomis bei antriniais šaltiniais. Pavyzdžiui, užsienio autorius cituojamas iš Lietuvoje paskelbto šaltinio, kartojant jau paskelbtą citatą ir jos šaltinį perrašant iš cituojamo straipsnio literatūros sąrašo. Kompiliaciją turi pakeisti savarankiškas šaltinių nagrinėjimas, lyginimas ir apibendrinimas.

Būtina aiškiau reglamentuoti vadinamųjų **katedrinių gynimų** vaidmenį, apibrėžti jų funkcijas ir galimus sprendimus. Vadinamasis katedrinis gynimas negali virsti konsultacija, kurioje komisijos nariai aiškina menkai tesusigaudančiam būsimam darbo autoriui, nuo ko pradėti tyrimą ir kaip apibendrinti jo duomenis. Katedriniam gynimui turi būti pristatytas toks darbo variantas, kuris parodytų, kad studentas jau atliko visus pagrindinius tyrimus, žino temos teorinius pagrindus ir gali išsamiai įvertinti atliktų empirinių tyrimų rezultatus. Turi būti įgyvendinamas pagrindinis katedrinių gynimų tikslas – **įvertinti**, ar studentas jau yra pasirengęs ginti baigiamąjį darbą viešai. Tai leis išvengti darbų, parengtų per kelias paskutines savaites, likusias iki galutinio gynimo. Sumažės ieškančių „firmos“, kuri parengs baigiamąjį darbą. Kai kur katedrinių gynimų reikšmė visai sunyko, nes jų komisijos jokių realių sprendimų nebeprisiima. Taigi kyla klausimas, kokia apskritai katedrinio gynimo prasmė? Tik pasikalbėti, pagraudenti, kad susikauptų?

Efektyvus baigiamojo darbo vertės patikrinimas yra jo **išankstinis pristatymas** institucijoje, kuriai aktuali baigiamojo darbo tema arba kurioje buvo atlikti tyrimai. Tai leis įgyvendinti **mokslo, studijų ir visuomenės** partnerystę, išvengti formaliai parengtų, jokio praktinio pritaikymo neturinčių baigiamųjų darbų, paskatins studentus nagrinėti svarbiausias aktualias socialines temas, nenukrypti į beprasmę tarpusavyje nesusietų teorinių teiginių aptarinėjimą. Tokia praktika prisidės ir prie baigiamųjų darbų vadovų kompetencijos tobulinimo, leis daug geriau informuoti visuomenę apie universitetų veiklą, paskatins ją šia veikla nuolat domėtis, leis giliau suvokti mokslo įtaką visuomenės pažangai.

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAS

Lituanistikos mokslinių tyrimų finansavimo programa

Lietuvos mokslo taryba rengiasi naujam lituanistinių tyrimų ir jų sklaidos finansavimo etapui. Dar gegužės pradžioje LR švietimo ir mokslo ministrui patvirtinus Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą, į pirmąjį paraiškų konkursą šalies mokslininkams Taryba planuoja pakviesti jau šių metų rudenį. Naujoji programa, kaip ir jos pirmtakė Nacionalinė lituanistikos plėtros 2009–2015 metais programa, yra vienintelė priemonė, koordinuojanti ir integruojanti svarbiausius lituanistikos mokslinius tyrimus ir jų sklaidą. Pagal ją per devynerius ateinančius metus lituanistiniais tyrimams ir jų rezultatų sklaidai numatyta skirti 17 mln. eurų.

„Programa užtikrina didžiosios dalies Lietuvos humanitarinių ir dalies socialinių mokslų sričių tyrimų ir leidybos finansavimą. Tai reikšmingas įvykis šių mokslų sričių tyrėjams bei lituanistikos raidai apskritai“, – teigia Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas prof. Dainius H. Pauža. Lituanistinių tyrimų programa skirta moksliniams tyrimams, kurių objektas yra Lietuvos valstybės, visuomenės, tautos ir kalbos dabartis ir raida, Lietuvos kultūros paveldas. Programoje numatyta išplėsti kultūros paveldo tyrimus, įtraukiant tyrimus apie Lietuvos gamtos paveldą: tyrimais paremtą lituanistinę gamtos paveldo terminiją, gamtinės aplinkos įtaką Lietuvos kultūrai, gamtos diskursą kultūroje, Lietuvos kraštovaizdžio raidą.

Tikimasi, kad per devynerius programos metus bus įgyvendinta ne mažiau kaip 100 mokslinių tyrimų projektų, išleista apie 450 mokslinių tyrimų rezultatus pristatančių leidinių, sukurta ir išplėsta 10 lituanistinių specializuotų duomenų bazių, paremta 20 periodinių mokslo žurnalų leidyba. Rezultatai bus pristatomi mokslo populiarinimo darbuose, bus paremtos tyrėjų stažuotės, ekspedicijos ir kitos išvykos į užsienio mokslo centrus bei konferencijas, surengta apie 100 mokslo bei edukacinių ar informacinių renginių.

Lituanistikos plėtros programos lėšomis iki 2014 metų išleista daugiau kaip 200 knygų, tarp jų per 80 monografijų, 30 straipsnių rinkinių ir tęstinių mokslo leidinių, per 60 lituanistinių šaltinių, taip pat publikuota žodynų, filosofinio palikimo vertimų, lietuvių autorių darbų vertimų į užsienio kalbas, mokslo populiarinimo leidinių, atlasų, mokslinių parodų katalogų. Tarp svarbiausių rezultatų minėtini šie tęstiniai darbai: Lietuvos Metrikos, Lietuvių liaudies dainyno, Mažosios Lietuvos kultūros istorijos šaltinių, Lietuvos katalikų bažnyčių šaltinių skelbimas, Lietuvos istorijos sintezės, Ankstyvųjų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės reformacijos šaltinių, Baltų kalbų skaitmeninio atlaso rengimas ir leidyba, Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis, Lotynų–lietuvių kalbų žodyno duomenų bazė, Lietuvių tautosakos rankraštyno skaitmeninimas ir kita.

Užbaigti inovatyvūs tarpdisciplininiai tyrimai „Sąjūdžio fenomenas: pilietinio judėjimo tinklaveikos studija“, „Lietuvių vaikų kalba: įtakos ir tendencijos“, parengti stambūs „Lietuvos diplomatijos istorijos“, „Lietuvos politinės minties antologijos“, „Lietuvos sakralinės dailės“ ir kiti leidiniai. Finansavimas suteikė galimybę Lietuvos mokslininkams aktyviau vykdyti tarptautinę lituanistikos sklaidą, dalyvaujant tarptautinėse konferencijose, mokslinėse ekspedicijose Lietuvoje ir komandiruotėse į užsienio archyvus bei tarptautinius tyrimų centrus.

Valstybinės lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programos tikslas – plėtoti fundamentinius ir taikomuosius lituanistinius mokslinius tyrimus, skatinti lituanistikos atnaujinimą ir tarptautiškumą, šiuolaikinių tyrimų instrumentų įsisavinimą, reaguojant į pokyčius visuomenėje naujomis žiniomis ir idėjomis, lituanistinio paveldo saugojimą, plėtoti ir stiprinti lituanistinių mokslinių tyrimų sklaidą Lietuvos ir tarptautinėje akademinėje bendruomenėje, populiarinti lituanistinių tyrimų rezultatus visuomenėje. Lituanistikos plėtra yra viena iš valstybės prioritetinių sričių. Mokslo ir studijų įstatyme lituanistikos prioritetetas yra laikomas vienu iš mokslų ir studijų grindžiančių principų, o mokslo ir studijų institucijos, dalyvaujančios šio prioriteto įgyvendinime, laikomos vykdančiomis strateginės reikšmės veiklą.

Smulkūs ūkiai Lietuvos agrariniame sektoriuje: praeitis ar ateitis?

■ Atkelta iš 2 p.

skirtingos lyties ūkio dydžio skirtumus: vidutinis pagal naudojamą žemės ūkio naudmenų plotą vyro valdomas ūkis buvo 16,0 ha, moters – 7,6 ha.

2014 m. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas atliko anoniminę ūkininkų ir šeimų ūkiuose dirbančių asmenų apklausą, siekdamas surinkti daugiau duomenų apie mūsų valstybės žemės ūkio gyvybingumą. Tyrimo rezultatai remiasi 937 respondentų atsakymais ir apima visas Lietuvos apskritys. Jie rodo, kad ūkiuose, turinčiuose iki 30 ha, dalis ūkių, nesugebančių padengti gamybos išlaidų iš ūkio pajamų (be subsidijų), sudaro net 60,4 proc. Vertindami įvairių finansavimo šaltinių svarbą ūkio gyvybingumui už-

Kaimiškajame Rokiškio rajone: kairėje – jau daug metų apleista gamykla, dešinėje – Lašų gyvenvietės buvusių mechaninių dirbtuvių vietoje įkurta moderni duonos gaminių įmonė, kuri didžiąją dalį produkcijos eksportuoja. J. Jasiūčio nuotr.

Buvusios ūkininko sodybos vietą primena tik senas ąžuolas

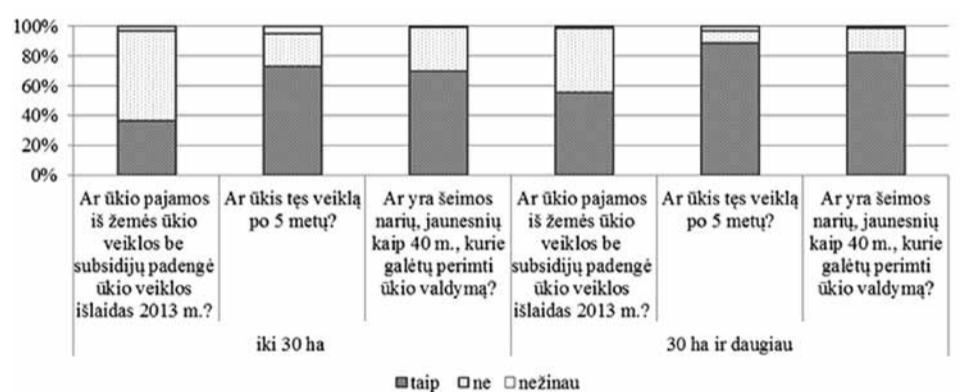
Tokie plūgai šiuolaikiškai ūkininkaujančių sodybose tapo ūkių istorijos eksponatais (nuotrauka iš pakruojiečio Gedimino Ališausko sodybos)

tikrinti, iki 30 ha valdančių ūkių savininkai pirmą vietą suteikia valstybės paramai, antrą – ūkio veiklos pajamoms, trečią – šeimoms narių pajamoms iš kitų apmokamų darbų. Ūkiuose, didesniuose nei 30 ha, situacija iš esmės skiriasi: dalis ūkių, sugebančių padengti gamybos išlaidas be subsidijų, yra gerokai aukštesnė. Šių ūkių savininkai suteikia vienodą svorį ir veiklos pajamoms, ir paramai. Ūkinės veiklos gyvybingumą jie stengiasi užtikrinti, papildomai pritraukdami skolintą lėšas, o ne šeimoms narių pajamas iš kitos veiklos.

Tyrimas atskleidė, kad didžiausia dalis ūkininkaujančių asmenų, neplanuojančių tęsti veiklos po 5 metų, priklauso iki 30 ha turinčių ūkių grupei: ūkiuose iki 5 ha – 30,4 proc., nuo 5 iki 19,9 ha – 21,1 proc., nuo 20 iki 29,9 ha – 16,5 proc.). Augant ūkio dydžiui, mažėja ilgalaikėje perspektyvoje negyvybingų ūkių skaičius, o ūkių grupėje, valdančioje daugiau kaip po 100 ha, tokie respondentai sudarė tik 5,0 proc. Net 30,0 proc. apklaustų ūkių iki 30 ha buvo demografiškai negyvybingi, t. y. juose nebuvo šeimoms narių iki 40 metų, galinčių ateityje

svarbios Lietuvos žemės ūkyje ir vyresnioji karta tikisi užtikrinti šios veiklos tęstinumą. Tačiau tyrimo rezultatai atskleidžia labai rimtą senstančio ES žemės ūkio problemą: jauniems žmonėms sunku patekti į šį verslą dėl ribotų žemės išteklių ir tam tikro spaudimo ūkininkauti tradiciškai. Nors respondentų atsakymai rodo, kad žemę planuoja parduoti ir smulkūs, ir stambesni ūkiai, praktiškai sunku surasti ūkį, kuriame žemės sklypai būtų arti, todėl dažnai tokio verslo ekonominis patrauklumas yra mažesnis.

Pokyčiai, stebimi Lietuvos žemės ūkyje, yra aktualūs ir kitoms ES šalims. 2014–2020 metų Bendroji žemės ūkio politika iš esmės reformuoja ūkininkų paramos schemą: ES narėms sudaryta galimybė remti jaunus ūkininkus, palaikyti šalies smulkiųjų ūkių gyvybingumą ir spręsti aplinkosaugos proble-

Ūkininkų ir šeimoms ūkių rodiklių struktūra pagal dydį
Šaltinis: LAEI tyrimo duomenys

Kristijono Donelaičio 300-osioms gimimo metinėms

Birželio 17 d. Seimo III rūmų parodų galerijoje bus atverta Marijampolės savivaldybės neįgaliųjų draugijos fotostudijos „Žvilgsnis“ paroda „Metai“. Minėdami lietuvių grožinės literatūros pradininko Kristijono Donelaičio 300-ąsias gimimo metines, Marijampolės neįgaliųjų draugijos fotomenininkai surengė parodą pagal poemą „Metai“. „Metų“ fotografijos padeda savitai pažvelgti į būrų gyvenimą: jų darbus ir buitį. Parodos fototechnika primena lino raižinius. Ši paroda buvo eksponuojama Telšių savivaldybėje, Kaunatavos kaimo bibliotekoje, o lapkričio mėnesį paroda pristatyta Marijampolės miesto Kriaučiūno viešojoje bibliotekoje.

Marijampolės savivaldybės neįgaliųjų draugija vienija apie 300 žmonių, kurie susibūrę drauge pamiršta skausmus ir ligas. Draugijoje veikia rankdarbių ir dizaino studija „Fantazija“, fotostudija „Žvilgsnis“, ansamblis „Gija“. Taip pat veikia pagalbos sau grupė, kurioje draugijos nariai mokosi spręsti dėl negalios kylančias psichologines problemas ir sveikai gyventi, organizuojami mokymai, kaip geriau pažinti ligą ir susigyventi su ja.

Parengta pagal LR Seimo Rysių su visuomene skyriaus pranešimą

perimti ūkio valdymą. Iš tikrųjų tyrime gautasis demografinio gyvybingumo rodiklis gali būti dar žemesnis, nes jauni žmonės, turintys pakankamai žinių ir įgūdžių, ateityje gali pasirinkti kitą veiklos sritį. Ūkiuose, didesniuose nei 30 ha, demografiškai negyvybingų ūkių dalis tesudarė 16,9 proc.

Tyrimo rezultatai rodo, kad stambūs ūkiai, planuojantys tęsti žemės ūkio veiklą, iš anksto ruošia įpėdinius šeimoms verslui perimti. Smulkūs ūkiai dažnai neturi ateities, nes jų jaunesni šeimoms nariai bando įsitvirtinti daugiau pajamų žadančiuose versluose arba palieka kaimą.

Tyrimo duomenys liudija, kad žemės ūkyje dirbantys asmenys labai vertina šeimoms verslo tradicijas: 68,5 proc. apklaustų ūkininkų planavo palikti verslą savo vaikams, 8,8 proc. – kitiems giminaičiams. Parduoti ūkį planavo tik 20,1 proc. respondentų. Viena vertus, mes galime didžiulius tuos, kad šeimoms verslo vertybės yra itin

mas. Nauja daugiapakopė paramos schema turėtų padėti išsaugoti ES šalių narių žemės ūkio struktūros savitumą. Tačiau remiantis minėtais mūsų tyrimais vis dėlto galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje ši parama nesustabdys sparčiai vykstančio smulkiųjų ūkių pasitraukimo iš verslo, kadangi daug ūkininkų neturi ūkininkauti linkusių įpėdinių. Todėl ateityje natūraliai vyks šalies ūkių stambėjimo procesas. ES pasirinkta žemės ūkio politikos kryptis gali padėti skatinti naujos kartos smulkiųjų ūkių atsiradimą, tačiau reikia aiškios vizijos, kaip atrodytų gyvybingas ir neorientuojantis į paramos gavimą smulkus ūkis, kurį būtų tikslinga remti. Šiai problemai iki šiol buvo skirta nepakankamai dėmesio, tačiau būtina ją spręsti, formuojant kaimo ir žemės ūkio politikos raidos kryptis po 2020 m.

Autorė yra Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto vyresnioji mokslo darbuotoja

Knyga apie pieno biologinę reikšmę

Doc. dr. Antanas ŠARKINAS

Gegužės 19 d. Lietuvos mokslų akademijos Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius surengė Aleksandro Stulginskio universiteto profesorės Sigitos Urbiienės knygos „Pieno ir jo sudedamųjų dalių biologinė reikšmė“ sutiktuves. Įžangos žodį apie knygos svarbą visuomenės švietimui, pieno perdirbėjams ir vartotojams tarė LMA žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus pirmininko pavaduotoja, LMA narė prof. Veronika Vasiliauskienė. Ji pažymėjo, kad prof. S. Urbiene daugiau kaip 40 metų vykdė pieno biochemijos, chemijos ir technologinius tyrimus, šiais klausimais Lietuvos ir užsienio žurnaluose paskelbė per 300 mokslinių straipsnių.

Knygos autorė, LMA ŽŪMMS Maisto saugos ir kokybės komisijos pirmininkė prof. Sigita Urbiene apžvelgė aplinkybes, paskatinusias parašyti šią knygą. Ji pažymėjo, kad dabartinė medijų sklaida yra gana įvairi: teisinga, abejotinos kokybės ir visiškai nekokybiška. Todėl visuomenei gana nelengva suvokti, kuri informacija teisinga ir pagrįsta moksliniais tyrimais. Neigiamą informaciją dažniausiai kyla dėl žinių trūkumo apie pieno produktus, jų sudėtį bei sudedamųjų dalių savybes. Todėl svarbu kuo išsamiau ir kuo plačiau pateikti visuomenei mokslo žinias ir apie pastarųjų dešimtmečių mokslinius tyrimus, ypač turinčius biologinės reikšmės t. y. kokią daro įtaką žmogaus sveikatai.

Knygą sudaro 7 skyriai. Kiekvieno skyriaus pabaigoje pateikiamas naudotos literatūros sąrašas. Pirmame skyriuje išsamiai išdėstyta pieno charakteristika: sudėtis, pieno susidarymas, jo maistinė ir energetinė

Prof. V. Vasiliauskienė knygos sutiktuvių dalyviams pristato autorę

vertė. Palyginta motinos (žmonių), karvių ir ožkų pieno sudėtis, glaustai aptartos pieno savybės. Daug dėmesio skirta pieno baltymų sudėčiai ir savybėms įvertinti. Naudojant 118 literatūros šaltinių išsamiai pateikta pieno baltymų sudėtis, jų savybės bei biologinė reikšmė. Aprašyta ir gana neseniai iširtų virškinimo metu susidarantių biologiškai aktyvių peptidų svarba žmogaus organizmui. Nagrinėjamos ir pieno baltymuose esančios amino rūgštys, jų reikšmė žmogui. Atskirame poskyryje nurodoma, kaip žmogaus organizmas reaguoja į baltymų trūkumą ar jų perteklių.

Išsamiai pateiktos ir pieno riebalų savybės, pradedant nuo riebalų sudėties iki atski-

rų riebalų rūgščių biologinės reikšmės žmogaus organizmui. Atskiruose poskyriuose nurodyta pagrindinių riebalų komponentų gliceridų, fosfolipidų, sterolių – cholesterolio biologinė reikšmė. Knygoje išsamiai aprašyta ir nesočiųjų riebalų rūgščių biologinė vertė, ypač išryškinta konjuguotos linolo rūgšties svarba žmogui. Nurodyta, kad šios, taip svarbios organizmui rūgšties 3,5 proc. riebumo pieno puodelyje (250 ml) yra net apie 90 mg. Riebalų savybėms pateikti autorė panaudojo 79 literatūros šaltinius.

Skyriuje apie piene esančius angliavandenių (laktozę) aprašyta jų teigiama reikšmė bei problemos, susidaranti žmogaus organizme dėl laktozės netoleravimo, kai žmogui

trūksta fermento laktazės. Nemažas dėmesys skirtas pieno mineralinių junginių biologinei reikšmei įvertinti, ypač nurodant kalcio, fosforo ir jodo vertę žmogaus organizmui. Knygoje aptartos osteoporozės išsivystymo galimybės ir piene esančio kalcio įtaka, nurodyta, kiek puodelyje esantys mikro- ir makroelementai tenkina žmogaus organizmui reikalingą paros poreikį. Nustatyta, kad puodelyje pieno kalcio yra apie 40 proc., fosforo – 30 proc. ir jodo – 15 proc. žmogui reikalingo poreikio per parą. Remiantis tyrimais, nustatyta, kad beveik visos pieno sudedamosios dalys (jų daugiau kaip 200) padeda apsaugoti žmogaus organizmą nuo įvairių ligų, taip pat ir nuo onkologinių susirgimų.

Knygos recenzentė, Sveikatos apsaugos ministerijos Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro skyriaus vedėja dr. Roma Bartkevičiūtė pažymėjo, kad knygoje pateikti teiginiai remiasi gausios literatūros analize. Pieno sudedamųjų medžiagų dalyvavimas žmogaus organizmo fiziologiniuose procesuose pateiktas vadovaujantis Europos Komisijos reglamentu Nr. 432/2012, parengtu remiantis maisto ir medicinos srities bendrų mokslinių tyrimų rezultatais bei Europos maisto saugos tarnybos (EFSA) mokslinėmis išvadomis.

Recenzentas, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos instituto direktorius prof. Rimantas Stukas pabrėžė knygos svarbą visuomenės švietimui, maisto mokslo srityje bei pieno pramonėje dirbantiems specialistams. Knyga ypač reikalinga moksleiviams šviesti. Visuomenės sveikatos biurai, gydytojai dietologai taip pat turi turėti šią knygą. Knyga turėtų būti kiekvienos mokyklos bibliotekoje, ja turėtų naudotis mokytojai, kalbantys mokiniams apie mitybos klausimus.

KTU profesorė Daiva Leskauskaitė kalbėjo apie šios knygos svarbą auginančioms vaikams mamoms, ūkininkams, savo ūkiuose perdirbantiems pieno žaliavą, taip pat studentams, studijuojantiems biomokslus. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos atstovė Antonina Greičiuvienė kalbėjo apie pieno ir jo produktų kokybės klausimus, kas daroma siekiant gerinti jų kokybę. Diskusijose pabrėžta knygos svarba ir aptartos galimybės, kad kuo daugiau suinteresuotų asmenų susipažintų su knygoje pateiktais ilgamečių bei naujausių mokslinių tyrimų rezultatais.

Autorius yra Kauno technologijos universiteto Maisto instituto direktorius

Knygos sutiktuvių dalyviai

Gėlės – knygos autorei prof. Sigitai Urbienei

Pakeisti santykių tarp studijuojančiųjų aukštosiose ir profesinėse mokyklose

Klaipėdoje įvyko Baltijos Asamblėjos (BA) Švietimo, mokslo ir kultūros bei Socialinės gerovės komitetų posėdis, skirtas Baltijos valstybių darbo rinkos perspektyvai ir su ja susijusiems pagrindiniams iššūkiams ir politiniams sprendimams aptarti. Pirmoje renginio dalyje diskutuota apie užimtumo ir nedarbo klausimus. Antroje dalyje daugiausia dėmesio skirta darbo rinkos ir švietimo sistemos ryšiams, buvo aiškinamasi, kaip užtikrinti efektyvesnę verslo ir mokslo bendradarbiavimą, kokių priemonių reikėtų imtis siekiant investuoti į darbuotojų mokymą.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo

ministerijos atstovas Mečislovas Griškevičius kalbėjo apie 2013–2022 m. švietimo strategijos tikslus, siekį sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokyti visą gyvenimą sistemą, būtinybę derinti asmens pasirinkimą su valstybiniu planavimu. Ekspertas atkreipė dėmesį, kad strategijoje „Europa 2020“ numatoma, kad iki 2020 m. Europai reikės dar 16 mln. aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Tikimasi, kad iki 2020 m. bent 40 proc. 30–34 metų darbuotojų turės aukštąjį išsilavinimą. Tuo metu Lietuvoje jau šiuo metu aukštąjį išsilavinimą yra įgiję 45,5 proc. darbuotojų, todėl bus siekiama gerinti studijų bei mokymų kokybę ir siekti kuo didesnio jų atitikimo darbo rinkai. M.

Griškevičius taip pat pažymėjo, kad Lietuvoje populiarėja profesinis mokymas. Pavyzdžiui, 2013 metais pirminio profesinio mokymo kvalifikaciją įgijo 14 754 asmenys, o 2014 m. – 15 290. 2014 metais net 60 proc. profesinių mokyklų absolventų įsidarbino ar sukūrė savo verslą. Vertindamas darbo rinkos poreikius ateityje, jis pabrėžė, kad bus siekiama pakeisti santykių tarp studijuojančiųjų aukštosiose mokyklose ir profesinėse mokyklose, t. y. apversti „piramidę“, sudaryti sąlygas bendrojo ugdymo išsilavinimą įgyti kartu su profesiniu mokymu, ilginti praktinio mokymo ir praktikos trukmę aukštojo mokslo institucijose nuo 15 iki 30 proc.

Apie švietimo ir mokslo problemas Lietuvoje kalbėjo Švietimo ir mokslo ministerijos atstovė Kristina Selezniova. Ji akcentavo, kad Lietuvoje iki šiol absolventų karjeros stebėseną buvo fragmentiška. Dabar kuriami nauji įrankiai nuolatinei stebėsenai. Tai – nacionalinio masto specialistų kvalifikacijų žemėlapis ir karjeros valdymo informacinė sistema, aprėpianti 25 aukštąsias mokyklas. Šios priemonės leis rinkti objektyvią informaciją, planuoti švietimo politiką, investuoti į švietimą.

Parengta pagal Baltijos Asamblėjos 2015 m. birželio 5 d. pranešimą

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Naujas LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto vadovas. Seimas plenariniame posėdyje naujuoju komiteto pirmininku patvirtino Seimo narį Raimundą Paliuką. Darbo partijos frakcijos narys R. Paliukas pakeitė iki šiol komitetui vadovavusią Seimo narę Audronę Pitrenienę, pradėjusią eiti švietimo ir mokslo ministro pareigas.

Nepasirašys siūlomo susitarimo „Dėl žmogaus teisių ir laisvių apsaugos Lietuvoje“. A. Butkevičiaus vadovaujamos Vyriausybės teisingumo ministras ir vienas iš Lietuvos socialdemokratų partijos lyderių Juozas Bernatonis pasiūlė Lietuvos politinėms partijoms tartis ir pasirašyti susitarimą „Dėl žmogaus teisių ir laisvių apsaugos Lietuvoje“. J. Bernatonis netgi pateikė tokio susitarimo projektą. Pasak Seimo opozicijos lyderio Andriaus Kubiliaus, paskaičius pateiktą tekstą, tenka suabejoti socialdemokratų politine nuovoka arba nusistebėti jų politinių įžūlumu: socialdemokratams siūlo partijoms pritari ti tam, kad Lietuvoje būtų įteisinta eutanazija ir abortai, taip pat būtų sudarytos sąlygos Vyriausybei įteisinti vienalytes santuokas.

„Tokios socialdemokratų siūlomos nuostatos kelia nuostabą, nes iki šiol A. Butkevičius viešai ne vieną kartą išsakė skeptišką požiūrį dėl tokių naujų „teisių“. Todėl lieka iki galo neaišku, kam atstovauja J. Bernatonis, pateikdamas tokį susitarimo projektą: socialdemokratams, Vyriausybei ar tik pačiam sau“, – sako A. Kubilius. TS-LKD frakcija pareiškia, kad negali sutikti su tokiais socialdemokratų siūlymais, prieštaraujantais pamatiniams TS-LKD partijos įsitikinimams. „Susidaro įspūdis, kad tokiu kontraversišku pasiūlymu, prasidedant 2016 m. Seimo rinkimų maratonui, siekiama dirbtinai sukurti naują viešosios erdvės diskusijų objektą, kuris nukreiptų dėmesį nuo Vyriausybės klaidų ir ryškėjančių nerimą keliančių ekonominių tendencijų“, – teigia Seimo TS-LKD frakcijos seniūnas A. Kubilius.

Pasiūlymas valstybei garantuoti pradinį jaunų šeimų būsto įnašą. Seimo narys K. Masiulis kreipėsi į Vyriausybę prašydamas apsvastyti galimybę valstybei garantuoti jaunų šeimų 15 proc. pradinį įnašą, kuris reikalingas banko paskolai gauti. Tokia išimtis leistų jaunai šeimai, perkančiai pirmąjį būstą, gauti 100 proc. perkamo būsto vertės kreditą. „Galimybė gauti visą 100 proc. vertės kreditą leistų jaunoms šeimoms iškart įsigyti naujus namus, atsakyti nuomos, o lėšas skirti skolai padengti. Valstybės garantija atpigintų paskolas ir leistų lengviau gauti kreditą. Jaunoms šeimoms sukaupti pradinį įnašą paskolai gauti dažnai būna sudėtinga ir jos gali tokį įnašą kaupti metus, penkerius ar net dešimt metų. Tai labai ilgas laiko tarpas jauniems žmonėms, kurie dažnai turi kitų rūpesčių ir išlaidų – mažamečiai vaikai, darželių trūkumas, nuoma. Neretai jaunimas pasirenka darbą emigracijoje, kad sukauptų pradinį įnašą, o vėliau nebegrįžta atgal į Lietuvą“, – sako parlamentaras. Nuosavo būsto neturėjimas yra viena iš pagrindinių priežasčių, kurių įvardija emigruojantis jaunimas. „Vakarų Europos šalys, tokios kaip Jungtinė Karalystė ar Norvegija, remia jaunų žmonių nuosavo būsto pirkimą, todėl emigruojantys lietuviai neretai pasinaudoja tokia parama ir jau nebegrįžta atgal į Lietuvą“, – teigia K. Masiulis. Vien socialiai pažeidžiamų

šeimų, kurios prašo socialinio būsto Lietuvoje, yra per 30 tūkst., kai valstybė per metus tegali suteikti 900 būstų.

Tautinių mažumų pozicija. Birželio 9 d. išplatintas Liberalų sąjūdžio frakcijos seniūno Eligijaus Masiulio pranešimas: „Didelė dalis tautinių mažumų nebenori tarnauti vienos politinės jėgos monopoliui“. Birželio 8 d. įsteigtas Liberalų sąjūdžio Tautinių bendrijų komitetas, kurio pagrindinis tikslas – atstovauti visų tautinių bendrijų interesams Lietuvoje, realiai spręsti išskylančias problemas, o ne priešinti bendruomenę ir dirbtinai kurti skandalus ar intrigas. Tarp naujojo komiteto narių – lenkų, baltarusių, rusų, ukrainiečių, totorių, žydų, graikų tautybių žmonės. Liberalų sąjūdžio Tautinių bendrijų komiteto pirmininkė, viešosios įstaigos „Europos demokratijos plėtros centras“ direktorė ir Šalčininkų raj. savivaldybės Tarybos narė Julija Mackevič teigė, kad komiteto veiklai puikiai tinka organizacijos UNESCO šūkis – „Vienybė įvairovėje“. Anot jos, šiomis dienomis surengtas streikas dėl lenkiškų mokyklų pertvarkos buvo aiškus įrodymas, kad tikrieji streiko organizatoriai – Lenkų rinkimų akcija – tik siekia politinių dividendų, nori kelti neramumus, o ne spręsti problemas. „Gėda, kai dalis Lenkų rinkimų akcijos atstovų kalba, esą lenkų vaikas lietuviškose mokyklose yra žalojamas psichologiškai. <...> Turime užtikrinti, kad jaunuoliai gautų kokybišką švietimą ir tinkamai išmoktų lietuvių kalbą“, – teigė Dieveniškų technologijų ir verslo mokyklos direktorė Ilona Šedienė. Vilniaus raj. Bezdonių asociacijos „Vienybė“ pirmininkas Pavel Žemoitin teigė, kad sąlyčio taškus lengviausia atrasti per kultūrą.

Prašoma reaguoti į viešą peticiją. Seimo narys Audrius Nakas birželio 10 d. kreipėsi į Respublikos Prezidentę Dalią Grybauskaitę, Užsienio reikalų ministeriją, Lietuvos Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą, Seimo parlamentines grupes „Vaiko gerovė“ ir „Už šeimą“, prašydamas reaguoti į viešą peticiją, kurią inicijavo Vakarų Lietuvos tėvų forumas, o pasirašė daugiau kaip 7 tūkstančiai žmonių. Seimo narys prašo pateikti atsakymus į peticijoje suformuluotus klausimus ir informaciją, kokie konkretūs darbai atlikti ginant Lietuvos piliečio Gabrieliaus Bumbulio teises ir siekiant jį grąžinti į Lietuvą.

Lietuvių ir ukrainiečių kultūriniai bei dvasiniai ryšiai naujoje knygoje. Seimo narė Rima Baškienė surengė spaudos konferenciją, kurioje kalbėjo apie lietuvių ir ukrainiečių kultūrinių, dvasinių ryšių, turinčių gilią istorinę šaknis amžių bėgyje, svarbą. Seimo narė priminė vienuolių bazilijonų švietėjiškos veiklos Lietuvoje įtaką šių dviejų tautų bendradarbiavimui. Šiaulių rajone 1773 m. čia apsigyvenusiu vienuolių bazilijonų pastangomis buvo pastatyta Bazilijonų mokykla, turėjusi didžiulę švietėjišką reikšmę šiam regionui. Nuo 2001 m. Bazilijonų mokykla ir Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas užmezgė gražius bendradarbiavimo ryšius, kurių teigiama įtaka jaunimui jaučiama nuolat. Spaudos konferencijoje buvo prisiminta, kad 2000 m. pabaigoje Vilniuje įkurta „Lietuvių ukrainiečių istorikų asociacija“, tirianti Lietuvoje mažai žinomo Rytų apeigų katalikų Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino istoriją, nušviečianti jo kultūrinę-dvasinę reikšmę.

Spaudos konferencijoje buvo pristatyta dr. Aldonos

Vasiliauskienės monografija „Vasilijaus Zinko studija „Sesuo Rafaila“: istorinis biografinis kontekstas, moksliniai komentarai ir teologinė terminologija“. Autorės moksliniai ryšiai su ukrainiečiais mokslininkais prasidėjo prieš 30 metų. Ukrainos, Lenkijos ir Rusijos archyvuose rasti dokumentai tapo svaria medžiaga rengiant disertaciją, o vėliau – ir monografiją. Ją rengiant buvo remtasi archyvine Brazilijos, Italijos, Lietuvos, Ukrainos medžiaga ir spausdintais šaltiniais, enciklopedijomis, katalogais bei lietuvių ir ukrainiečių diasporos leidiniais, lietuvių ir ukrainiečių publicistika. Tai pirmas lietuviškas mokslininkės darbas, išleistas Romoje tėvų bazilijonų 53-uoju „Analectos“ (pasaulyje pripažinto tęstinio leidinio) tomu.

Teisingiau paskirstyti ES paramą. Seimo frakcijos „Tvarka ir teisingumas“ nariai Valdas Vasiliauskas, Ona Valiukevičiūtė ir Algimantas Dumbrava užregistravo Žemės ūkio, maisto ir kaimo plėtros įstatymo pataisą, kurioje siūlo apriboti žemės ūkio veiklos subjektams ar su jais susijusiems asmenims, kurie nuosavybės teise valdo daugiau kaip 500 ha žemės, teisę pretenduoti į Europos Sąjungos paramos žemės ūkiui, maisto ūkiui ir kaimo plėtrai gavimą. Siekiama, kad gaunamą ES struktūrinių ir investicinių fondų paramą turėtų galimybę pajauti visi žemės ūkio veiklos subjektai, o ne pavieniai stambūs ūkininkai ar jų šeimos nariai. Parlamentaras Valdas Vasiliauskas pabrėžė, kad ši pataisa leistų smulkiesiems ir vidutiniams ūkininkams įsisavinti ES paramą, taip pat padėtų sukaupti didesnę pelno masę ir padidinti investicijas į naujų ir kokybiškesnių produktų gamybą, o kartu prisidėtų prie efektyvaus ir konkurencingo vidutinio ir smulkaus ūkio kūrimosi Lietuvoje.

Istoriškai tarpukario Lietuvos ekonominiu ir dvasiniu kultūrinio pamatu tapo vidutiniai ir smulkūs žemės ūkiai. Šiuose ūkiuose užaugęs jaunimas sudarė absoliučią pokario partizanų daugumą. „Šiuo metu smulkūs ir vidutiniai šeimos ūkiai, kurių Lietuvoje yra didžiausia dalis ir kurie pagamina didžiąją dalį žemės ūkio produkcijos, neturi galimybių, o kartu ir nesugeba pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama. Šiuo metu beveik visą struktūrinių fondų paramą įsisavina tik 3 proc. žemės ūkio veiklos subjektų, kurie dažniausiai yra išskirtinai stambių ūkių, viršijančių 500 ha plotą, savininkai ar jų šeimos nariai“, – pažymėjo Seimo narys Valdas Vasiliauskas.

Antikinės Europos žemėlapių paroda. Birželio 8–liepos 13 dienomis Seime, Parlamento galerijoje veiks paroda unikalų XVI–XIX amžiaus didelio tikslumo žemėlapių, kuriuose pavaizduota antikinė Europa ir jos aplinka. Lietuvos kartografo draugijos teigimu, šie kūriniai patvirtina, kad teritorijos, prieš jas pavadinant Lietuvos Didžiąja Kunigaikštyste, buvo suvokiamos kaip šalis, turinti senas, vientisai europinei kultūrai priklausančias civilizacijos tradicijas. Seimo nario Gedimino Jakavonio iniciatyva rengiamoje parodoje bus rodomos Milvydo Juškausko ir Violetos Sirvydytės iš užsienio šalių gautų žemėlapių kopijos bei su Lietuvos kilme, praeitimi ir ženklais sietinos ne Lietuvos teritorijoje pagamintos monetos, datuojamos nuo V a. pr. Kr. iki XX a. Parodą galima apžiūrėti penktadieniais Seime rengiamų atvirų durų renginių metu.

Su Lietuvos kilme siejamos, bet ne Lietuvos teritorijoje pagamintos monetos

Antikinės Europos žemėlapiai

Profesoriui Rimantui Vaitkui – Japonijos vyriausybės apdovanojimas

2015 m. balandžio 29 d. Japonijos vyriausybė paskelbė, kad Rimantui Vaitkui, Lietuvos–Japonijos draugystės asociacijos ir Japonijoje studijavusių Alumni asociacijos prezidentui, bus įteiktas „Tekančios saulės ordino su aukso spinduliais ir juosta“ apdovanojimas už indėlį skatinant tarpusavio supratimą bei ekonominių ir technologinių ryšių mainus tarp Japonijos ir Lietuvos. Gegužės 22 d. 11 val. šį apdovanojimą p. Vaitkui perdavė Japonijos ambasadorė Lietuvoje Kazuko Shiraishi savo rezidencijoje Vilniuje.

Apdovanojimo ceremonijoje dalyvavo R. Vaitkaus šeimos nariai, krašto apsaugos ministras Juozas Olekas, energetikos ministras Rokas Masiulis, Seimo Pirmininko pavaduotojas Algirdas Sysas, Seimo nariai, Lietuvos–Japonijos draugystės asociacijos ir Japonijoje studijavusių Alumni asociacijos nariai, „Hitachi Ltd.“ korporacijos atstovai iš Japonijos.

Šių metų birželio mėnesį kadenciją Lietuvoje baigianti Japonijos ambasadorė Kazuko Shiraishi pasveikino Rimantą Vaitkų, prisimindama jo nuopelnus skatinant ir puoselėjant Lietuvos–Japonijos draugystę. Ambasadorė padėkojo už asmenines R. Vaitkaus pastangas padedant skleisti Japonijos kultūrą, remiant įvairias su tuo susijusias iniciatyvas bei džiaugėsi nepamainoma pagalba sodinant Chiune Sugiharos sakurų parką. „Šio parko dėka japoniška vyšnia tarp lietuvių greitai išpopuliarėjo kaip „sakura“, – sakė ambasadorė. Ambasadorė tikisi, kad prieš 20 metų R. Vaitkaus įkurta Lietuvos–Japonijos draugystės asociacija bei 2011 m. įkurta Japonijoje studijavusių Alumni asociacija padės gilinti dvišalius ryšius tarp valstybių, skatinti ekonominius ir technologinius mainus.

Tekančios saulės ordino su aukso spinduliais ir juosta įteikimo ceremonijos metu R. Vaitkus teigė esantis sujau-dintas garbingu apdovanojimu ir prisiminė savo studijų patirtį bei gyvenimą Japonijoje. R. Vaitkus buvo pirmasis Lietuvoje gavęs Japonijos vyriausybės stipendiją ir išvykęs

Japonijos ambasados nuotraukoje – prof. R. Vaitkui įteiktas šios šalies vyriausybės apdovanojimas

studijuoti į Japoniją, kur 1990 m. sutiko kovo 11-ąją. „Išvykau į ten neseniai pasibaigus pirmojo Lietuvos Sąjūdžio suvažiavimui. Kovo 11-ąją sutikau Japonijos nacionalinio transliuotojo NHK televizijos studijoje, kai anksti ryte mus pasiekė vakarinės „Panoramos“ įrašas, skelbiantis apie atkurtą Lietuvos nepriklausomybę. Turėjau galimybę pasakoti apie mūsų siekius ir laimėjimus. Nuo pat pradžių, būdamas vienas iš kelių lietuvių, turėjau glaudžius ryšius su svarbiais žiniasklaidos kanalais. <...> Nepriklausomos Lietuvos piliečiu tapau dirbdamas mokslinį darbą Japonijoje“, – kalbėjo fiziko išsilavinimą turintis R. Vaitkus. Jis padėkojo Japonijoje sutiktiems žmonėms, be kurių, anot jo, ši svarbi ceremonija nebūtų įvykusi. Išreiškęs padėką Japonijos ambasadorėi Kazuko Shiraishi už jos darbą Lietuvoje, R. Vaitkus užsibrėžė tikslą toliau skatinti Japonijos ir Lietuvos ryšius. „Esu pasiryžęs ir toliau skirti savo žinias ir nuosirdų darbą dar geresniam Japonijos ir Lietuvos savitarpio supratimui“, – savo kalbą baigė R. Vaitkus.

Krašto apsaugos ministras Juozas Olekas ir energetikos ministras Rokas Masiulis taip pat pasveikino R. Vaitkų ir

išreiškė padėką už jo indėlį stiprinant Lietuvos ir Japonijos santykius. Japonijos ambasados pranešime spaudai išsamiai išvardinti R. Vaitkaus nuopelnai, puoselėjant Lietuvos ir Japonijos kultūrų ryšius:

Tarpusavio santykių tarp Lietuvos ir Japonijos skatinimas būnant Lietuvos–Japonijos draugystės asociacijos bei Japonijoje studijavusių Alumni asociacijos prezidentu. Rimantas Vaitkus prisidėjo prie japoniškų vyšnių – sakurų – sodinimo visoje Lietuvoje. 2008 m. po derybų su Vilniaus miesto meru, R. Vaitkus gavo leidimą pavadinti sakuromis apsodintą erdvę Chiune Sugihara sakurų parku. Rimantas Vaitkus organizavo daugybę įvairių su Japonija susijusių renginių, inicijuoja seminarus, susijusius su Japonijos diplomatine politika.

2007 m. Japonijos Imperatoriaus ir Imperatorienės vizito Lietuvoje metu R. Vaitkus, būdamas gerai pažįstamas su Japonija, vaidino svarbų vaidmenį ir dirbo Lietuvos Vyriausybės patarėju su Japonija susijusiems reikalams. Taip R. Vaitkus prisidėjo prie sėkmingo Imperatoriaus ir Imperatorienės apsilankymo Lietuvoje.

R. Vaitkus įkūrė Japonijoje studijavusių Alumni asociaciją ir taip skatino žmonių, susipažinusių su Japonija, tarpusavio bendravimą.

R. Vaitkus skatina ekonominius ir technologinius mainus tarp Japonijos ir Lietuvos nuo 1995 metų. 1999–2001 metais, būdamas Lietuvos Respublikos ūkių ministerijos viceministru, jis stiprina Lietuvos dvišalius ekonominius santykius su Japonija, prisidėjo prie Japonijos informacinių technologijų ir dizaino kompanijos atėjimo į Lietuvą ir rūpinosi sklandžiu kompanijos įsikūrimu.

1994 m. R. Vaitkus atidarė pirmąjį Lietuvoje japoniškų patiekalų restoraną ir supažindino lietuvius su japoniška virtuve. Kadangi tuo metu Japonijos ambasada Lietuvoje dar nebuvo įkurta, R. Vaitkus suteikė galimybę rengti japonų susijimus šiame restorane.

Parengta pagal Japonijos ambasados Lietuvoje pranešimą spaudai

KONKURSAS

„GERIAUSI MAGISTRO DARBAI 2015“

Konkursą organizuoja Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjunga. Apdovanojimai bus skirti geriausiems humanitarinių, socialinių, fizinių, technologijos, biomedicinos ir žemės ūkio mokslo sričių darbams. Darbus apdovanojimais nuo 2015 m. birželio 8 iki liepos 12 d. gali siūlyti Lietuvoje veikiančių aukštųjų mokyklų fakultetai. Fakultetų atstovai turi užpildyti siūlymo formą internete: www.ljms.lt/MBDKonkursas.

Apdovanojimų ceremonija numatyta 2015 m. spalio mėnesį.

Fakultetas gali siūlyti tik vieną konkurse sutinkantį dalyvauti kandidatą, kuris apgynė magistro baigiamąjį darbą 2015 metais.

Konkursui pasiūlyti magistro baigiamieji darbai bus vertinami keliais etapais. Iš pradžių pateikti darbai bus vertinami individualiai. Po to bendrame posėdyje vertintojai atrinks po vieną geriausią darbą kiekvienai nominacijai.

Vertinimo kriterijai:

- mokslinių tyrimų svarba ir vertė;
- išsami ir tikslinga literatūros apžvalga (teorinė dalis);
- tinkamai parinkti tyrimų metodai;
- tyrimų rezultatų kokybė ir išvadų pagrįstumas;
- darbo apipavidalinimas, aiškumas, taisyklingumas;
- darbo originalumas.

Daugiau informacijos galima rasti adresu:

www.ljms.lt/veikla/magistro-darbu-konkursas.

Kilus klausimams kreiptis telefonu:

+370 653 68807 arba el. paštu; magistrodarbai2015@gmail.com

Projektą remia:

Lietuvos mokslo taryba, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas.

SKAUDŽIAUSI LIETUVOS ISTORIJOS FAKTAI

PARODA, SKIRTA 1942–1943 M. SVERDLOVSKE SUŠAUDYTIEMS LIETUVIAMS ATMINTI

Birželio 15 d. Seime, Vitražo galerijoje pristatyta Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC) Genocido aukų muziejaus parengta paroda „12-asis kilometras: 1942–1943 m. Sverdlovske sušaudyti Lietuvos piliečiai“. Parodoje apžvelgta 1940–1941 m. politinė situacija, pirmieji Lietuvos gyventojų trėmimai ir įkalinimai lageriuose, trumpa Gario lagerio (Sverdlovsko sr.), kuriame buvo kalinami politiniai kaliniai, istorija ir mirties bausmė nuteistų Lietuvos piliečių biografijos. 1942–1943 m. politinių represijų aukomis tapo politikos ir visuomenės veikėjai, visuomeninių organizacijų nariai, kariškiai, teisininkai, policininkai, geležinkelio ruožų pareigūnai, mokytojai, žurnalistai, miškininkai ir verslininkai. Eksponuojamos nuotraukos, dokumentai, laiškai, spaudos leidiniai iš LGGRTC Genocido aukų, Lietuvos nacionalinio, Lietuvos aviacijos, Lietuvos teatro, muzikos ir kino, Lietuvos švietimo istorijos, Alytaus kraštotyros, Biržų „Sėlos“, Kauno tremties ir rezistencijos, Kauno IX forto, Rokiškio krašto muziejų rinkinių, Jekaterinburgo visuomeninės organizacijos „Memorialas“ rinkinių, Lietuvos ypatingojo, Lietuvos centrinio valstybės,

Lietuvos kariuomenės karininkų artimųjų sąjungos archyvų, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos, naujienų agentūros ELTA fotoarchyvo, privačių asmenų kolekcijų.

Remiantis išlikusiais archyviniais dokumentais nustatyta, kad 1942–1943 m. Sverdlovske buvo sušaudyti 77 Lietuvos piliečiai. Tarp jų – aštuoni 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos Ministrų kabinetų nariai: ministras pirmininkas Pranas Dovydaitis (1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras), vidaus reikalų ministrai Petras Aravičius, Antanas Endziulaitis, Zigmas Pranas Starkus, susisiekimo ir užsienio reikalų ministras Valdemaras Vytautas Čarneckis, švietimo ministras Kazimieras Jokantas, krašto apsaugos ministras Juozas Papečkus ir finansų ministras Jonas Sutkus. Kazimieras Jokantas, Zigmas Starkus buvo Steigiamojo Seimo 1920–1922 m. ir I, II, III Lietuvos Seimų (1922–1926) nariai, Valdemaras Vytautas Čarneckis – Steigiamojo Seimo narys, Antanas Endziulaitis – III Seimo narys.

Parengta pagal LR Seimo 2015 m. birželio 11 d. pranešimą

XIX amžiaus pradžios Lietuvos aukštuomenės švietimo pavyzdžiai Chevalier de Boudono kūryboje

Nijolė VAIČIULĖNAITĖ-KAŠELIONIENĖ

Pabaiga. Pradžia Nr. 10 (542)

Lietuvos įvaizdis Chevalier de Boudono knygoje

Lietuvos vaizdavimas de Boudono kūriniuose neabejotinai priklausė nuo auklėjimo uždavinių, kurių pagrindinis – ugdyti meilę tėvynei. Kyla klausimas: kokį patriotinį lavinimą gali suteikti auklėtojas užsienietis? Jo išėities pozicija – sava šalis ir asmeninė patriotizmo samprata. Beje, tokia pozicija palanki kultūrinių ryšių tyrimui, kadangi skatina įvairius palyginimo būdus. De Boudonas puikiai suvokia, kad bet kurios tėvynės meilės pagrindas yra tikslingas jos istorijos, tradicijų, kultūros pažinimas, skiepijantis pasididžiavimą savo šalimi, norą būti jos piliečiu ir pasiryžimą prireikus jai aukotis. Auklėjimo traktate autorius pažymi, kad princesė Julija yra lietuvė, iš tarnaujančios Lenkijai lietuvių didikų šeimos. Panaitė nešiojanti garbingą pavardę, minimą religiniuose Lietuvos analuose. Esą, Jogaila daug prisidėjo prie krikščionybės plitimo Lietuvoje, bet tik Julijos protėvio Radvilos atsivertimas tapo geriausiu pavyzdžiu lietuviams. Vilniuje, tolimų Julijos protėvių statytame mieste, matydami savo valdovą lenkiant galvą prieš kryžius, lietuviai pagaliau atsisakė savo stabų.

De Boudono kūriniuose pateiktos žinios liudija, kad jis buvo gerai susipažinęs su visa Radvilų giminės istorija. Galima manyti, kad dvaro mokytojas sėmėsi žinių iš rašytinių ir sakytinių šaltinių: iš turtingos Radvilų bibliotekos ir dvariškių pasakojimų. Jo veikaluose minimi ne tik Radvilos, bet ir kiti reikšmingi Lietuvos ir Lenkijos legendiniai ir istoriniai faktai bei asmenybės, pradedant kunigaikščio Gedimino sapnu ir Vilniaus legenda. Atsekami šlovės ir kančios keliai tokių garsių žmonių, valdovų – didikų kaip Jonas Sobieskis, kancleris Zamoiskis, didikai Sapiegos, Pacai, vadinamasis Lenkijos Brutus Granovskis, Jeremijus Višniovieckis, kunigaikštienė Rzevucka-Moravska, karvedys Jonas Chodkevičius ir pagaliau didysis astronomas Kopernikas. Neveltui grafas Nikolavskis prisipažįsta surinkęs Samuelovų dvare visą didikų žmonių portretų kolekciją; esą, ją komentuojant, galima atkurti didžią dalį abiejų tautų respublikos istorijos.

Kai kurie Radvilų istorijos faktai labai sureikšminami. Antai auklėjimo traktate pristatydamas karo deivę Minervą, mokytojas pažymi, kad pirmaeilis šios deivės favoritus galima laikyti kunigaikštystės protėvių Radvilą, laimėjusių tiek pat mūsų, kiek Aleksandras ir Cezaris kartu sudėjus. Tai galime vertinti kaip pastangą įvesdinti Julijos protėvių Radvilą į Europos istorijos karinės šlovės panteoną, siekiant jį pripažinti kaip vieną pačių ryškiausių šio panteono figūrų.

Komentuodamas mitologines būtybes, Julijos mokytojas pažymi, kad svetingas romė-

nų dievaičio Januso charakteris visas perėjo lietuviams, ypač Radvilų giminei, kuri šiam dievui pastatė altorius Anopolyje, Radvilmonte, Nesvyžiuje, Žirmūnuose. Esą, lazda Januso rankoje – keliautojų simbolis, rodo, kad jis priimdavo užsieniečius taip širdingai, kaip kad pastarieji yra sutinkami Radvilų gyvenamose vietose. Tolesnė pamokose šis bruožas dar ne kartą minimas patikinant, kad „malonūs lietuvių papročiai ir svetingumas teikia garbę visai Europai“. Svetingumui giedami ditirambai, kai knygos herojus Leonas atsiduria pas grafus Nikolavskius Samuelovų dvare ant Ptičės kranto. Leono, kaip užsieniečio, svietimo žmogaus pasirodymas „beveik jau Lietuvos pakraštyje“ (tiksliau, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pakraštyje) nė kiek grafo nesutrikdė. Priešingai, tolimas svečias buvo priimamas dar paslaugiau. Esą, panašūs bruožai pasireiškia todėl, kad lietuvių tauta svetingumą praktikuoja religingai.

Kitas lietuvių bruožas – ypatingas santykis su gamta. Mokytojas primena mokinei liaudiškas derliaus nuėmimo šventes, kurias globojo Julijos motina ir kurių metu būdavo pinami varpų ir gėlių vainikai. Tokiu gėlių vainiku buvo karūnuota ir kunigaikštystė. Grafienė Nikolavaska, būdama dora krikščionė, jaučia ypatingą trauką gėlėms, kurių prilygina kultui. Ji prisipažįsta svečiui, kad šiuo požiūriu esanti „tobula pagonė“. Tad artimumas gamtai natūraliai susisieja su pagoniškais papročiais. Gyvenimas gamtos prieglobstyje ugdo dvasios kilnumą, skatina nuoširdžią bičiulystę. Laiškų autorius Leonas tiki visų Lietuvos kilmingų šeimų laime, nes jie išmintingai elgiasi, statydami dvarus nuošaliau nuo miestų. Šie dvarai puošia ir pagyvina kaimus ar miestelius, o atstumai, regis, nedaug ką reiškia – didikai sugeba nesunkiai juos įveikti ir per žiemos šalčius, ir per vasaros karščius lankydami vieni kitus, gyvendami kaip viena didelė šeima. Leonas neabejoja, kad lietuvių papročiai geri ir kilnūs dėl to, kad gyvenama gamtos prieglobstyje, kaimo aplinkoje.

Svarbi Lietuvos įvaizdžio dalis – pastabos apie Vilnių, įrašytos jau antrosios riterio de Boudono knygos pavadinime. Laiške apie kelionę į Vilnių Julija-Klementina pirmiausia paaiškina keliavusi pakviesta savo pusseserės ir entuziastingai pritarus tėvams. Vilnių ji vadina „mūsų Lietuvos sostine“, taip paliudydama, kad suvokia Lietuvą kaip valstybę, o ne kaip Rusijos provinciją su Vilniumi – provincijos centru. Pirmas išpušis – jai patinka Vilnius: „Miestas įsikūręs tarp kalvų, kurių viršūnės vainikuoja miškai arba puošni žaluma, nuo jų atsiveria malonios akiai perspektyvos.“ Klementina pastebi vingiuotas miesto gatves, turėjusias saugoti jos protėvius nuo lietaus, vėjo ir saulės. „Šioje Jogailaičių tėvynėje tikėjaisi išvysti centrinę aikštę, papuoštą statula kunigaikščio, atnešusio Lietuvai krikščionybę, bet tokio paminklo vietoje kiurkso netaisyklingos formos postamentas. Tiesa, aikštės viduriu eina gana gražus pasivaikščiojimų takas, viename gale besibaigiantis rotuše, tačiau aikštę supantys namai yra miesčioniškos, tiesiog šokiruojančios architektūros...“ Įdomu, kad šis sakinytis baigiasi daugtaškiu, po kurio seka žodžiai: „kantrybės paminklui, vertam atgaivinti Lietuvai šlovingą vieno iš buvusių kunigaikščių atmintį. Sužinau, kad garsusis Le Brunas – naujasis Phidias, tas pats, kurio šedevrai gražina menų sostinę Romą, žada marmure įkūnyti visos Rusijos imperatorių Aleksandrą ir karalių Jogailą tam, kad abu

papuoštų Vilniaus akademijos posėdžių salę.“

Matome, kad daugtaškiai rašomi vietoje pusiau išbraukto ir iš naujo nesudėlioto sakinio, tad jie priskirtini ne teksto tvarkytojo, bet jo darkytojo arba cenzoriaus plunksnai. Regis, cenzoriaus egzistavimą patvirtina toliau akivaizdžiai kintanti pasakojimo strategija. Pateikusi keletą taiklių pastabų apie miesto apželdinimą (gana menką), gyventojų papročius (pomastiškas laidojimo ceremonijas) ir architektūrą, nurodžiusi įspūdingų religinio kulto pastatų perteklių (kuris „slegia ir vargina“), išskyrusi Katedros „kilnų paprastumą“ ir apsistojusi ties „skoninga ir puikių proporcijų“ generalinio gubernatoriaus būstine, pasakotoja ima kurti tikrą panegiriką – Rusijos vietininką šlovinantį tekstą. Didžiausia karinio generalinio gubernatoriaus rūmų (*L'hôtel du Général-Gouverneur-militaire*) puošmena esąs pats generalinis gubernatorius. Jis toks kilnus, malonus, mandagus ir svetingas, kad „įsmeigus akis į jo asmenį, visas rezidencijos grožis, regis, pradingsta“. Esą, ne veltui gubernatorių, gimusių ir augusių aukštuomenės aplinkoje, skynusių laurus Romanovų ir Suvorovo vadovaujamuose mūšiuose, pasirinko nemirtingoji Katerina, kuri vadinama „apšviestąja, didingąja imperatorene“. Karinė šlovė ir politinė karjera – tik viena rusų valdininkui skirtos panegirikos dalis. Pabrėžiama, kad savo sielos grožį gubernatorius demonstruoja, protingai ir griežtai valdydamas kraštą žmonių gerovės labui. Nuo minėtų daugtaškių iki šios vietos tekstas mirga nuo aukščiausio lygio epitetų ir pasižymi perdėtai pakiliu, tiradą menančiu stiliumi. Šiuos bruožus ir okupanto geradarybių akcentavimą (griežtą valdymą krašto gerovės labui) šiandien galėtume įvardinti kaip kolonijinį diskursą su cenzūrai skirtais intarpais.

Sunku vertinti tolesnį Klementinos laiško tekstą. Jo strategija nesikeičia: panegirika ne tik tęsiama, bet savo viršūnę pasiekia, aprašant generalgubernatoriaus balių. Tik jaunos merginos lūpose ši panegirika ima skambėti natūraliai ir įtikinamai. Šventė, kurioje Klementinai teko garbė dalyvauti, buvusi „prabangi, žavinga, galantiška, užburianti“. Nupiešusi banketinės salės su besimainančiomis šviesomis vaizdą, apsakiusi įspūdingus damų apdarus, jų papuošalus, šokių (ypač polonezo) judesius, mergina patikina, kad patyrė savotišką ekstazę. „Mano kilnūs drauge, – rašo ji laiške, – kol grįšiu į Anopolį, surinkite tuos šimtą veikalų tomų, kuriuose neišmanėliai arba blogos valios žmonės neteisingai pritaikė Lietuvai laukinės šalies epiteta. Savo brangios šalies garbei surengsiu autodafė ir pirmoji įžiebsiu laužo ugnį visai krūvai niekšybės ir melo pavyzdžių.“ Teksto visumoje vyrauja lietuviškas arba lenkiškai lietuviškas patriotizmas, vertinantis Lietuvos, kaip savarankiškos valstybės arba dviejų valstybių junginį sudarančios šalies, statusą. Nors veikaluose apstu istorinių peripetijų, nauja situacija Rusijos sudėtyje niekur specialiai nėra aptariama. Tai leidžia manyti, kad ši situacija Lietuvos įvaizdžio iš esmės nekeičia. Tad sukurtą Rusijos valdininko, kaip tariamo civilizacijos nešėjo, statusą vertiname kaip išskirtinę duoklę cenzūrai.

Pastabos apie Vilnių pajavairina de Boudono veikaluose piešiamą Lietuvos įvaizdį, suteikdamos jam kontrastingų spalvų. Miesto kultūra ne tik giriama, pažymint, kaip išmoningai sugrupuoti pastatai, koks didingas bažnyčių bokštų ir kupolų ansamblys, kokia puiki

Katedros, miesto Rotušės ir gubernatoriaus rūmų architektūra, koks išskirtinis žmonių svetingumas, kokie mandagūs, širdingi ir galantiški aukštuomenės papročiai. Pastebėtos ir neigiamos miesto kultūros ir civilizacijos pusės: šokiruojantis miesčioniškas kai kurių statinių stilius, miesčioniškos (vadinasi, neskoningos) Rotušėje vykstančių spektaklių dekoracijos, kulto pastatų perteklius, didžiulis triukšmas, kurį ypač kelia bažnyčių varpai, minios žmonių gatvėse, per daug pompastiškos laidotuvių ceremonijos – visa tai slegia ir vargina. Nors civilizacijos pergalę simbolizuojantis miesto gubernatoriaus balius paliko neišdildomą įspūdį, mergina išgyvena tikrą gamtiškos kaimo aplinkos nostalgiją, sužinojusi, kad tėvai jai nuskyrė tolesnį gyvenimą toli nuo gimtinės vietų (turinti ištėkėti už Bengalijos princo ir išvykti į svetimą šalį). „Gimtosios Lietuvos lygumos, slepiančios mano širdy Rojaus sodo palaimą, neįmanoma pasmerkta tiek nutolti, kad jūsų nebeišvysčiau? Ptičės taikingieji vandenys, laistantys mūsų pievas, upės gėlėti krantai, šešėlių vėsa, į kurią mėgau panirti, argi daugiau tai man nebeskirta? <...> Malonusis žolynų lopšys! <...> neįmanoma neberegėsiu savo protėvių kapų, virš kurių mano siela sklendė, susiliesdama su jų šešėliais? Švelnioji dievinamos šeimos meilė! Meiliausios kaimynystės žavesys! Draugystės užuovėja! Argi privalu visa tai iš manęs atimti amžiams? <...> jei reikia, kad pasiaukočiau pareigai, kuri man yra šventa, išvyksiu į Bengaliją, vildamasi ne gyventi, bet kuo greičiau sutikti mirtį ant Gango krantų <...>“

Taigi, pirmiausia galime konstatuoti, kad gamtos ir miesto kultūros sankirtoje pirmenybė teikiama gamtai. Miestas teigiamai vertinamas tiek, kiek išlaiko natūralumo, gero skonio ir svetingumo tradicijas. Be to, asmeniniai pasakotojos išgyvenimai įvaizdį pagyvina, suteikia jam sentimentalų, romantiškų atspalvių. Poetiškas ir graudus jausmų išsiliejimas, vaizdingas stilius, kuriame iškilmingumas dera su širdingumu, primena Rousseau kūrybą arba būsimą didžiojo prancūzų romantiko Viktoro Hugo poeziją. Lietuvių kultūroje toks stilius būdingas raudoms; jis ne tik neprieštarauja de Boudono sukurtam mūsų šalies įvaizdžiui, bet ir dar patiklina jį bei praturtina lyrizmo, sentimentalumo aspektais.

Chevalier de Boudono knygoje Lietuva vaizduojama kaip niekuo nenusileidžianti kitiems Europos kraštams, net Prancūzijai. Akivaizdžiai susiduriame su atveju, kai abi kultūros – lygiavertės, ir net su kai kuriais lituanomanijos elementais, liudijančiais asmeninį autoriaus požiūrį. Svarbu, kad de Boudono romanai buvo sukurti Didžiojoje Lietuvoje ir kad jų pamatas – mūsų krašto tikrovė. Taip vienos kultūros – būtent, prancūzų, tradicija patenka į kitos – lietuvių kultūros ir visos vadinamos Didžiosios Lietuvos kultūros arsenalą.

Lietuvos edukologijos universiteto profesorė Nijolė Vaičiulėnaitė-Kašelionienė seniai tyrinėja Lietuvos ir Prancūzijos tarpkultūrinį bendravimą. Vienas iš naujausių mokslininkės darbų „Chevalier de Boudono Lietuviški laiškai – tarpkultūrinio bendradarbiavimo instrumentas“ buvo paskelbtas Lietuvos lyginamosios literatūros asociacijos leidinyje „Acta litteraria comparativa“. Laiškas literatūroje ir kultūroje. Mokslo darbai, N. 7, 2014–2015. Straipsnyje siekiama pristatyti mūsų šalyje beveik nežinomo prancūzų autoriaus Chevalier de Boudono kūrybą, pagrindinį dėmesį skiriant jo knygoje sukurtam Lietuvos įvaizdžiui atskleisti. Autorėi sutikus, straipsnį „Mokslo Lietuvai“ parengė A. R.

„Šlovės laboratorijos“ konkursas

Agnė GRINEVIČIŪTĖ

Jau nuspręsta, kas konkurse „Šlovės laboratorija“ (angl. „FameLab“), rengiamame Jungtinėje Karalystėje, atstovaus Lietuvai. Vilniaus universiteto bibliotekos Mokslinės komunikacijos ir informacijos centre (MKIC) vykusiame nacionaliniame finale nugalėjo Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) biomechanikos studentė Ramunė Švaraitė. Vaizdžiai ir gyvai papasakojusi apie bioninės rankos protezą, ji pelnė ir žiūrovų simpatijų prizą.

Komisija, sudaryta iš VU Biotechnologijos instituto Imunologijos ir ląstelės biologijos skyriaus vedėjos prof. Aurelijos Žvirblienės, žurnalisto, žurnalo „Verslo klasė“ redaktoriaus Aurelijaus Katkevičiaus ir pirmininko, Kauno technologijos universiteto profesoriaus Arvido Galdiko, išrinko tris labiausiai įstrigusius pranešimus. Be R. Švaraitės, išskirti dr. Ramūno Skaudžiaus pasakojimas apie europiečių pakeistų granatų sintezę ir Dovydo Griciaus kalba apie XXI amžiaus mediciną.

Originalumas, charizma ir humoras

Pagal „Šlovės laboratorijos“ taisykles, vertinamas tris minutes trunkančios kalbos turinys, aiškumas ir dalyvio charizma. „Nebijokite būti savimi. Žmonėms įdomūs tik žmonės. Ir jumis žavėsis kaip žmonėmis, kurie be galo kuo nors susidomėję“, – konkurso pradžioje finalistus padaršino komisijos narys A. Katkevičius. Visi vienuolika pranešėjų vienaip ar kitaip priklausė žiūrovų dėmesį. VU medicinos studentė Jurgita Ivanauskaitė aiškino, kaip bakterijos tampa atsparios antibiotikams. Kad būtų paprasčiau sekti jos pranešimą, J. Ivanauskaitė sudėtingą procesą pavertė žaisminga vieno auksinio stafilokoko istorija.

VU Gamtos mokslų fakulteto Botanikos ir genetikos katedros vyresnioji specialistė Asta Stapulionytė, kalbėdama apie genotoksiškumo tyrimus, pasitelkė nuolat vykstančius, tačiau nematomus procesus. „Tie, kas manote, kad prieš penkias minutes buvote tokie patys, kokie esate dabar, pakelkite rankas. Kiekvieną akimirką mūsų organizme ląstelės auga, keičiasi, jose vyksta spontaniškos mutacijos. Kol aš kalbėjau, šioje salėje mumyse numirė tūkstančiai ląstelių. Neišgąškite, tai normalu“, – į žiūrovus kreipėsi ji.

VU Chemijos fakulteto atstovas, dr. R. Skaudžius pristatydamas europiečių pakeistų granatų sintezę pašiepė tai, kad kai kurie cheminiai terminai per sudėtingi net informacinėms technologijoms. „Džiaugiuosi, kad šį pavadinimą sakau gyvai, nes kartais kompiuteris automatiškai pakeičia į žolių –gėlių metodą“, – šmaikštavo „Šlovės laboratorijos“ dalyvis.

D. Gricius organų transplantaciją originaliai palygino su vos važiuojančia mašina. „Nuo vaikystės domiuosi medicina. Tačiau man niekada nepatiko organų transplantacija. Ji vis dar yra naudingas dalykas, tačiau man asocijuojasi su senelio „žiguliais“. Žinote, sugenda kokia nors detalė, tada ją pakeičiate naudota detalė iš kito automobilio, kol ta sulūžta ir vėl reikia keisti. Bet žmogus – ne mašina, su juo negalima taip elgtis. Šiais laikais turime alternatyvą – audinių inžineriją“, – teigė jis.

Nugalėtoja R. Švaraitė atsinešė VGTU Medicinos, reabilitacinės ir kompensacinės

„Šlovės laboratorijos“ konkurso finalo dalyviai. Vito Jadzgevičiaus nuotr.

technikos mokomojoje laboratorijoje baka-lauranto sukurtą bioninio protezo prototipą. „Stengiausi pristatyti temą, kuri aktuali daugumai. Visi gali save su ja susieti. Pasaulyje – daugybė avarių, atliekama labai daug galūnių amputacijų. Kiekvienam žmogui gali prireikti bioninės rankos“, – įsitikinusi studentė.

Mokslo komunikacijos svarba

Vienas pagrindinių „Šlovės laboratorijos“ tikslų – mokslu besidomintiems žmonėms suteikti galimybę viešai pasidalyti savo entuziazmu, originaliais ir šmaikščiais būdais pristatyti pasirinktas mokslines temas ir idėjas. Vilniaus universitetas, tikėdamas, kad žinių perdavimas visuomenei padės atsikratyti nepagrįstų baimių, stengėsi, jog

mokslinius procesus aiškintų kuo daugiau jaunųjų mokslininkų iš skirtingų sričių ir mokslo institucijų. „Ačiū, kad ryžotės atsi-stoti prieš didelę auditoriją ir pasidalyti savo žiniomis. Tikiuosi, kad dalyvių pastangos nesibaigs kartu su šiuo konkursu ir jie toliau, nesvarbu, kokie bus konkurso rezultatai, švies visuomenę“, – sakė universiteto vicerektorius ir mokslo prorektorius prof. Rimantas Jankauskas.

„Geriausiai apie mokslą pasakoja patys mokslininkai. Lietuvos mokslui šiandien puiki diena – apie jį kalbėjo iš savo auditorijų, kabinetų, laboratorijų ir slėnių išėję žmonės“, – džiaugėsi Britų tarybos Lietuvoje direktorius dr. Artūras Vasiliauskas. „Smagu, kad akademinėje bendruomenėje atsiranda vis daugiau jaunuolių, kurie vertina mokslo

komunikacijos, jo populiarinimo reikšmę, supranta, jog pristatyti mokslo naujoves ir pateikti moksliniais faktais pagrįstus argumentus viešuose diskursuose yra mokslininko socialinė misija“, – teigė konkurso „Šlovės laboratorija“ vadovė Danguolė Kiznienė.

„Šlovės laboratorija“ – tai tarptautinis konkursas, ieškantis talentų, gebančių paprastai ir su aistra kalbėti apie mokslą. Konkurso organizavo Vilniaus universitetas kartu su Britų taryba. Informacinis partneris – naujienų portalas „Delfi.lt“, draugai: Vilniaus universiteto Studentų atstovybė, interneto TV laida „Mokslo sriuba“, leidykla „Šviesa“, kavinių tinklas „Coffee Inn“.

Parengta pagal Vilniaus universiteto Informacijos ir ryšių su visuomene skyriaus pranešimą

IN MEMORIAM

Lietuvos valstybės atkūrimo Akto signataras JUOZAS DRINGELIS

(1935 06 25–2015 06 04)

Birželio 4 d. po sunkios ligos mirė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, VI ir VII Seimų narys, žurnalistas Juozas Dringelis.

J. Dringelis gimė 1935 m. birželio 25 d. Varėnos rajone, Pabarėnės kaime. 1965 m. baigė Vilniaus valstybinį universitetą. 1957–1969 m. dirbo Eišiškių ir Varėnos rajonų laikraščių redakcijose, 1969–1990 m. – Varėnos rajono tarybos vykdomojo komiteto sekretoriumi. 1988 m. aktyviai įsijungė į Sąjūdžio veiklą. Buvo Varėnos rajono Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio tarybos narys, jos Kultūros komisijos pirmininkas, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Varėnos seimelio narys. 1990 m. vasario 24 d. išrinktas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatu Varėnos rinkimų apygardoje Nr. 140.

1990–1992 m. Juozas Dringelis – Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo deputatas, Savivaldybių komisijos narys. Buvo Aukščiausiosios Tarybos seniūno pavaduotojas, Rytų Lietuvos problemų laikinosios komisijos narys, Valstybinės komisijos Rytų Lietuvos problemoms išnagrinėti narys, Valstybinės regioninių problemų komisijos narys, Komisijos Šalčininkų rajono ir Ignalinos rajono Sniečkaus (dabar Visaginas) gyvenvietės, taip pat kai kurių kitų savivaldybių tarybų, jų organų ir pareigūnų antikonstitucinei veiklai ištirti narys.

„Nepriklausomybės Atkūrimo Akto tekstas man, kaip ir dau-

gumai deputatų sąjūdininkų, buvo žinomas iš anksto, tačiau jo klausydamasis tą kovo 11-osios vakarą ir matydamas salės priekyje vietoje sovietinių simbolių kylančią mūsų trispalvę, negalėjau sulaikyti džiaugsmo ašarų. Regis, džiūgavome visi, tartum viena tautos valią pareiškusi šeima“, – apie Kovo 11-ąją rašė signataras J. Dringelis. 1992–1996 m. jis buvo VI Seimo narys, Valstybės reformų ir savivaldybių komiteto narys, 1996–2000 m. – VII Seimo narys. Dirbo Valstybės reformų ir savivaldybių komitete, Etikos ir procedūrų komisijoje. Buvo Lietuvos Respublikos Seimo ir Lenkijos Respublikos Seimo narių asamblėjos narys, Lietuvos delegacijos Švietimo, kultūros ir tautinių mažumų komisijos pirmininkas.

Buvo Lietuvos piliečių chartijos tarybos narys, Tėvynės Sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos narys. Domėjosi Rytų Lietuvos kultūra, rinko ir skelbė kraštotyrinę medžiagą, išspausdino apie 30 kraštotyros darbų, išleido knygelę „Varėnos rajonas“. 2000 m. apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės medaliu.

Parengta pagal Signatarų klubo pranešimą

MENOTYROS BARUOSE

J. MAČIŪNO ORIENTALIZMAS IR *FLUXUS* ESTETIKOS PRINCIPAI

Prof. dr. Antanas ANDRIJAUSKAS

Tęsinys. Pradžia Nr. 10 (542)

Dėl to intelektualams skirta Schönbergo dodekafonija buvo vertinama neigiamai, o abstraktusis menas – dekadentiškas, atgyvenęs menas, atsiribojęs nuo socialinių tikslų. „*Fluxus tikslai*, – rašė J. Mačiūnas 1963 m. laiške Tomui Schmitui, – yra socialiniai (ne estetiniai). Jie siejasi su 1929-ųjų [sic!] LEF grupe Sovietų Sąjungoje (ideologiškai) ir su laipsnišku dailių menų (muzikos, teatro, poezijos, grožinės literatūros, tapybos, skulptūros ir t. t.) eliminavimu. Tai motyvuojama siekiu sustabdyti beprasmį medžiagų ir žmogiškųjų išteklių švaistymą <...> suteikti kūrybai socialiai konstruktyvų pavidalą. Tokie yra taikomieji menai (industrialinis dizainas, žurnalistika, architektūra, inžinerija, grafiniai-spaustuviniai menai, leidyba ir pan.) <...> Vadinasi, *Fluxus* kategoriškai pasisako prieš meno objektą kaip nefunkcionalią prekę, skirtą parduoti

ir užtikrinančią menininko pragyvenimą. Laikinai jis gali atlikti pedagoginę funkciją, mokydamas žmones meno nereikalingumo ir kartu paties nereikalingumo.“ [Fluxus, 1988, p. 24].

Tačiau vėliau J. Mačiūno pasaulėžiūroje stiprėjo Bauhauzo, *De Stilj* ir kiek mažiau dadaizmo estetikos įtaka. *Fluxus*, kaip ir *De Stilj*, Bauhauzas, iš esmės buvo konstruktivus, socialiai orientuotas sąjūdis, apėmęs daug futurizmui ir dadaizmui būdingų ironiškų, eksperimentinių elementų, skatinančių žmogaus kūrybinę veiklą. Šios grupuotės šalininkų akcijose išryškėjo iš futurizmo ir dadaizmo perimtas modernumo ilgesys, epatažas, šokiravimas, bruitizmas, fotomontažo, meno konteksto sureikšminimas ir kitos idėjos, kurios pynėsi su iš dzen estetikos perimtomis paprastumo, spontaniškumo, konceptualumo idėjomis, tikėjimu, kad mene svarbiau naujai, netikėtai išvysti idėją, išryškinti kūrybos proceso unikalumą, nei praktiškai ją įgyvendinti.

J. Mačiūno orientalizmas ir dzen estetikos įtaka. Ilgainiui kitas įtakas J. Mačiūno pasaulėžiūroje išstūmė Cage'o nuostatos ir Vakarų Europoje bei JAV plačiai pasklidusios paradoksaliai dzen estetikos idėjos. J. Mačiūno tekstuose tarsi *idée fixe* nuolatos skamba Japonijos vardas, čia aptiksime daugybę aliuzijų į daoizmo, dzen, *fūryū*, *bunjinga*, *haiga*, *noh* estetiką, D. Suzuki, Cage'o idėjas, meninės formos glaustumo, neišbaigtumo aukštintimą. Eurocentrinį mąstymo, kūrybos formų paneigimas, globalizavimas J. Mačiūno koncepcijoje suvokiami kaip

svarbiausi naujojo meto reikalavimus atitinkančio meno bruožai, o tik po to eina žaidybiškumas, paprastumas, muzikalumas, neapibrėžtumas, improvizacija ir kitos jo ypatybės.

Manifestuose ir laiškuose J. Mačiūnas kritikavo klasikinio modernizmo estetikai būdingą maksimalizmą, menininko išskirtinumo, jo subjektyvaus prado, sielos atsivėrimo sureikšminimą, ir teigė postmodernistinei estetikai būdingo meno ir nemeno susiejimo, beasmenio, išvalyto nuo subjektyvumo, individualumo, kūrinio idėjas.

Viename manifestų J. Mačiūnas teigė, kad *Fluxus* „atsisako meno ir nemeno atskirimo, menininko būtinumo, išskirtinumo, ambicijų sureikšminimo, bet kokių pretenzijų, susijusių su svarba, retumu, įkvėpimu, įgūdžiais, sudėtingumu, gelme, didingumu, institucine ir vartojimo verte. Jis siekia monostuktūrinių, neteatrinių, nebarokinių, neasmeninių kokybių, kokias turi paprastas natūralus įvykis, objektas, žaidimas, galvosūkis ar triukas“ [Fluxus Codex, 1988, p. 131]. Šią dzen estetikai būdingą natūralumo iškelimo ir savojo aš suvaldymo koncepciją J. Mačiūnas dar aiškiau suformulavo 1964 m. kovo mėnesį rašytame laiške bičiuliui ir bendražygiui Benui Vautier: „Nusivylęs stebiu tavo DIDĖJANČIĄ MEGALOMANIJĄ. Kodėl neišbandžius dzen metodo – suvaldyk ir visiškai eliminuok savo ego (jei gali), nieko nepasirašinėk – nieko sau nepriskirk – nuasmenink save. Tai būtų tikroji *Fluxus* kolektyvinė dvasia. Deeuropinizuok save.“

Tik niekam (skirtingai nei Japonijoje) čia nepavyksta to padaryti.“ [Ten pat].

Cage'o ir dzen estetikos idėjas plėtojančias J. Mačiūnas nesiekė išorinio kūrybos reikšmingumo ir vadovavosi dzen teze, kad autentiškas menas „nereikalauja išorinio reikšmingumo ir gali būti kuriamas visur, netgi turgaus aikštėje“. Todėl pirmoji 1963 m. kovo 11–20 d. surengta *Fluxus* paroda įvyko labai neįprastoje vietoje – Vupertalio *Galerie Parnass* virtuvėje: buvo eksponuojama garsioji Nam Jun Paiko „Muzikos ekspozicija. Elektroninis televizorius“. Šioje parodoje skaitytame pranešime J. Mačiūnas pabrėžė labiausiai norįs, kad pakistų muzikos suvokimas, o „garsas iš tiesų yra konkretus ir glaudžiai susijęs su ta giminiška medžiaga, kuri jį sukuria“ [cit. pagal: L'Aventure de l'art au XX siècle, 1992, p. 602].

1962 m. vasarą paskelbtame manifeste „Neodada muzikoje, teatre, poezijoje, mene“ J. Mačiūnas išplėtojo *Fluxus* estetikai būdingas konkretaus menininko ir konkretaus meno idėjas. Jis teigė, kad svarbiausia tikrai konkretaus menininko užduotis yra „sukurti konceptą arba metodą“, pagal kurį, nepriklausomai nuo jo, gali būti sukurta konkreti kompozicija ar forma, kurios, kaip ir matematikos sprendime, grožis pirmiausia slypi metode.

Tolimiausias žingsnis konkretizmo link J. Mačiūnas siejo su klasikinės vakarietiškosios meno sampratos atmetimu (kadangi joje įžvelgė formos kūrimo ar metodo dirbtinumą) ir vadinamosios antimeno koncepcijos

■ Nukelta | 11 p.

IŠKILIOS ASMENYBĖS

Buvusio Štuthofio koncentracijos stovyklos kalinio Vladislavo Telksnio 100-ųjų gimimo metinių minėjimas

Romus EIDUKEVIČIUS

2015 m. birželio 1 d. Lietuvos kariuomenės Kauno įgulos karininkų ramovėje vyko vienintelio Lietuvoje likusio gyvo nacistinės Vokietijos Štuthofio koncentracijos stovyklos kalinio, tų įvykių liudininko, rezistento Vladislavo Telksnio (Lankaičio) 100-ųjų gimimo metinių minėjimas.

Vladislavas Telksnys gimė 1915 m. birželio 1 d. Runionių kaime, Alantos valsčiuje. Lankė Aluntos pradinę mokyklą. Vėliau mokėsi Molėtų progimnazijoje. 1938 m. Kaune baigė gimnaziją. 1938–1939 m. mokėsi ir baigė Lietuvos kariuomenės puskarininkų mokykloje karo sanitarijos kursą. Priklausė Ateitininkų katalikiškai jaunimo organizacijai, 1940 m. įsitraukė į rezistencinę veiklą. Sovietų specialiųjų tarnybų suimtas, įkalintas ir 25 m. nuteistas, karo pradžioje išlaisvintas. 1943 m. balandžio 27 d. „Žaibo“ spaustuovės administratoriumi dirbusį Vladislavą Telksnį ir dar 15 Kauno inteligentų vokiečių saugumo policija suėmė ir nuteisė už antinacinę veiklą. Taip po dviejų dienų jie atsidūrė Štuthofe.

Beveik po 11 mėnesių 28 kg sveriantį 29 metų Vladislavą Telksnį parvežė į Kauną – į tą pačią kamerą, kurioje 1940 m. buvo kalintas sovietų. Po kelių dienų buvo išleistas į laisvę. Vėl pradėjus domėtis vokiečių saugumo policijai, pasikeitė pavardę ir tapo Vladu Lankaičiu. Su šeima nuo 1945 m. iki 1981 m. gyveno Ukmergėje, Šiauliuose. Dirbo felčerių Saločiuose, Sidabrave, Šakynoje, Raudėnuose, Jonavoje. 1974 m. Šiaulių sovietinis saugumas išsiaiškino paslaptį. Trejus metus tyrė biografiją, tardė, išsiaiškino paliko ramybėje. Nuo 1977 m. gyvena Viljampolėje Kaune, name, kuriame 1958–1960 m. gyveno grįžęs iš tremties prezidentas Aleksandras Stulginskis. Su žmona Danute, garsaus lietuvių aktorius Donato Banionio seserimi, užaugino dvi dukras.

Sugiedojus Lietuvos himną, minėjimas prasidėjo vedėjo LSMU doc. dr. Raimundo Kaminsko pranešimu. Vėliau jubiliatą sveikino ir dovanas įteikė valstybinių ir visuomeninių organizacijų atstovai. Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas Sigitas Šliažas įteikė „Kauno miesto burmistro Jono Vileišio pasidabruotą medalį“ nuo Kauno miesto savivaldybės mero Visvaldo Matijošaičio (pateikus Dainavos seniūnijai, Kovo 11-osios gatvės bendrijai). Organizacijos „Kovo 11-osios gatvės bendrija“ prezidentas dr. Raimundas Kaminskas Kovotojų už Lietuvos laisvę atminimo įamžinimo komiteto sprendimu už nuopelnus išsaugant Lietuvos laisvės kovų atminimo istorinį paveldą Vladislavą Telksnį apdovanojo „Lietuvos kovų didžiojo kryžiaus ordinu“.

Minėjime dalyvavo Lietuvos kariuomenės Kauno įgulos karininkų ramovės viršininkas mjr. Donatas Mazurkevičius, Kauno miesto savivaldybės Senjorų tarybos pirmininkas Gediminas Žemaitis, Kauno miesto savivaldybės administracijos Dainavos seniūnas Alyvydas Malinauskas, tarptautinio labdaros ir paramos fondo „Pagalbos sparnas“ vadovas ats. plk. Algis Šimoniūtis. Jubiliatą sveikino ir jo garbei dainavo Kauno pilietinės bendruomenės centro „Dainava“ ansamblis „Brydė“ (vadovė Teofilė Vozbutienė). Prie sveikinimų prisijungė Lietuvos šaulių sąjungos, Lietuvos atsargos karininkų sąjungos (LAKS), LAKS Marijampolės apskrities skyriaus, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos, Lietuvos sąjūdžio Kauno tarybos, Kovo 11-osios gatvės bendrijos atstovai, giminaičiai, bičiuliai.

Laisvės kovotojo Vladislavo Telksnio 100-ųjų gimimo metinių minėjimo akimirksnis. Nuotrauka – straipsnio autorius

Savo išgyvenimus medicinos felčerių dirbęs Vladislavas Telksnys (Lankaitis) aprašė knygoje „Kamino šešėlyje“ (1990), „Trisdešimt treji metai svetima pavarde“ (1993), „Nuo Kėgžlio ligi Aluntos“ (1999), „Prašau sušaudyti“ (2007).

2001 m. Laisvės kovotoją Vladislavą Telksnį (Lankaitį) Prezidentas Valdas Adamkus yra apdovanojęs Vyčio kryžiaus penktojo laipsnio ordinu, 2010 m. Kauno miestas – už nuopelnus Kaunui ir Lietuvai pirmojo laipsnio Santakos garbės ženklą.

Autoriaus ir Vladislavo Telksnio asmeninio archyvo nuotraukos. Autorius yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas, vyresnysis seržantas

Dr. JUOZAS GIRNIUS: „ATEITĮ KURIA VEIKIMAS...“

Apie tautotyryninką, filosofą Juozą Girnį, minint jo 100-ąsias gimimo metines

Prof. Ona VOVERIENĖ

Pabaiga. Pradžia Nr. 10 (542)

Tauta pabunda tik tada, kai joje subręsta tautinė sąmonė. Kol tautinė sąmonė nėra išsiskleidusi, tol tautos lyg ir nėra, nes ji pati savęs nežino. Tai ir parodo skirtumą tarp minios, etninės bendruomenės ir tautos. Tautą nuo minios ir nuo etninės bendruomenės skiria tautinės sąmonės išsiskleidimas. Tik įsižiėbus tautinei sąmonei, minia arba etninė bendruomenė tampa tauta. „Kultūra kuria tautą, kaip objektą; tautinė sąmonė pažadina ją, kaip subjektą“ (ten pat, 92 p.). Taigi, tauta – tai kultūra, sąmonė ir valia, tai sąmoningai savo vienybę teigianti bendruomenė. Tauta susikuria suvokdama pati save ir norėdama būti sąmoninga ir valinga jėga.

Tautos žadintojui tauta yra idėja ir subjektas, ne tai, ką reikia tirti, o tai, ką reikia kurti ir į ją apeliuoti, kad tauta būtų tuo, kuo ji pati privalo būti. Tauta yra ir objektas, ir subjektas, faktas ir idėja, tikrovė ir uždavinys: „Ji turi turėti bendrą garbingų žygių praeityje ir bendrą tikslą dabartyje, būti drauge atlikus didelių dalykų ir norėti dar jų atlikti – štai esminė sąlyga tautai.“ (E. Renan).

Nepakanka tautoje tik būti, jai pasyviai priklausyti. Privalo jai angažuotis ir įsiparei-

goti. Faktinę tautos vienybę tautinė sąmonė pakeičia į moralinę vienybę ir įpareigoja asmenį gyventi tautai, būti jai ištikimam, rūpintis jos pažanga, ugdyti brolišumą ir pan. Turėdama prieš akis savo pašaukimą, sąmoninga TAUTA save suvokia ne tik kaip faktą, bet ir kaip uždavinį. Etninės bendruomenės uždavinys – asmens auklėjimas individualiai atsakomybei ir kūrybinei iniciatyvai. Etninei bendruomenei pakanka konformizmo, o tauta remiasi sąmoningu patriotizmu. Tautinė sąmonė individe atsiskleidžia patriotizmu. „Patriotizmas tautinę sąmonę padaro dinamine jėga, tautą suvokdama į moralinę bendruomenę. Patriotizmas yra tautos širdis“ (ten pat, 97 p.). Šv. Augustinas patriotizmo pagrindiniu principu paskelbė, o prelatas lietuvių kultūroje įtvirtino nuostatą: „Tebūnie tau pirmieji tėvas ir motina, bet Tėvynė tau tebūnie aukščiau ir už tėvus.“

To principo laikėsi visi pokario Lietuvos partizanai, ėję ginti ir žūti už Tėvynę, už jos idealus. Tėvynė mylima dėl to, kad ji yra sava, o ne dėl kokių nors istorinių ar pragmatinių jos savybių: joje sukurtos gerovės, žmonių kilnumo, krašto gražumo ar istorijos didingumo ir pan. Tėvynės ir Tautos meilė nėra akla. Ji viską mato: ir „didvyrių žemę“, ir Tautos „arielkinius padlicus“, ir žmones, ir jų gerus bei blogus darbus. „Mylėti savo Tėvynę ir savo Tautą, tai reiškia kurti ją tokią, kuri būtų verta entuziazmo visu jos plote. Meilė ne kitus įpareigoja, o pati įsipareigoja. Ši pagrindinė tiesa slypi patriotizme. Būti patriotu – tai pačiam įsipareigoti savo Tautai“ (ten pat, p. 114). Tikras įsipareigojimas visada reiškiasi per darbą, veiklą ir auką. „Tikra savo Tautos meilė neleidžia nurimti, matant joje netobulybių ir ydų, pasitenkinti tuo, kas yra jos gyvenime. Ji verčia kovoti su savo Tautos silpnybėmis ir nevykusiais polinkiais, ją drausminti ir net smarkiau paplakti, kai jos nukrypimai velka ją iš deramos pažangos

kelio“ (cit. pagal St. Šalkauskį, p. 119).

Tokių žodžių ir tokios doriškai subrandintos teorijos kažin ar rasime kurios nors kitos tautos tautotyroje. Turėdami tokį Vinco Kudirkos sukurtą valstybinį himną ir tokį tautotyros teorijos pamatą, kokį yra sukūrę Vincas Mykolaitis-Putinas, Antanas Maceina, Stasys Šalkauskis, Justinas Marcinkevičius, Romualdas Grigas, Algirdas Patackas, Romualdas Ozolas ir ypač dr. Juozas Girnius, esame tikrai stiprūs ir tikrai turime didžiulę potencialią atgaivinti savo Tautos galią ir valią, jeigu laikysimės jų išmąstytų nuostatų ir jas savo gyvenime realizuosime. O tai dabar ir yra svarbiausia.

Kitos trys knygos dalys yra skirtos tautinei ištikimybei, gyvenant svetur. Antroje knygos dalyje analizuojamas tautos ryšys su kraštu, nutautimas kaip nusikaltimas be kaltės jausmo, bendruomenės nusiteikimas kovai su nutautimu, tautinė lietuvių išeivių santalka – Pasaulio Lietuvių Bendruomenė (PLB). PLB suvokiama kaip lietuviškosios išeivijos organizacinė santalka, jos organizacinė forma ir bendruomenės dvasia, ryšys su tauta, vertinant save, kaip tautos dalį, o ne atplaišą, gyvenant tautai, jos idealų realizavimui, siekiant tautinio broliško, vienybės, solidarumo ir atsakomybės, nevengiant kovos prieš nukrypimus ir kritikos; gyvenant lietuviškąją kultūrą ir ją kuriant; skleidžiant jos laimėjimus pasaulyje. Gyventi į mecenavimą žiūrėti, kaip į kūrybą; auklėjant jaunąją kartą lietuviybės dvasia, įjungiant ją į lietuvių per kalbą, tautos istoriją, tautinę kultūrą ir tautinį charakterį; stiprinant lietuvišką šeimą, lituanistines mokyklas, vasaros stovyklas, jaunimo organizacijas, ugdat tautinės ištikimybės idealus, rezistencinį tikėjimą, kaip tautinės ištikimybės sielą, asmeninį idealizmą ir ištikimybę kaip kūrybinę atsakomybę už savo tautos ir Tėvynės ateitį.

Dr. Juozas Girnius mirė 1994 m. rug-

sėjo 13 d. Bostone. Palaidotas Lietuvoje, Sudeikiuose. Žurnalistė Aldona Žemaitytė, buvusi „Dienovidžio“ redaktorė, viename iš savo straipsnių, skirtų filosofo Juozo Girniaus atminimui, pacytavo prof. Juozo Brazaičio „Raštų“ ketvirtojo tomo eilutes, įtvirtinančias filosofo atminimą: „Dr. Juozas Girnius pataikė suprasti tekamo amžiaus srovę. Suprasti jo idėjinis rūpesčius. Ne tik suprasti, bet juos priimti. Pataikė suprasti ir prisiimti ir šio amžiaus formas ir jomis reikštis. Sakytum, sugebėjo rūpintis šio amžiaus rūpesčiais ir kalbėti šio amžiaus kalba... Dr. J. Girnius yra nusileidęs į savo amžiaus gyvenimo srovę ir savo veiksmams kartais desperatiškai, dažniau herojiškai mėgina srovei vadovauti, išpėdamas nuo povandeningų uolų, rodydamas švyturius...“ (Juozas Brazaitis. Cituojama pagal A. Žemaitytės straipsnį: In Memoriam // Dienovidis, 1994).

Tarsi testamentinį perspėjimą dabar išeinantiems iš Lietuvos filosofas paliko žodžius: „Savo versmių vanduo gaivesnis už svetimų šalių vyną, savajai tautai laimėtoji šviesa brangesnė už pasaulinio garso vardą. Tebūnie pirmuoju rūpesčiu, kad kūrybinė šviesa neišblėstų mūmuse, besistengiant ja svetimuosius nušviesti. Ne pasaulinė istorija ir ne visuotinė kultūra išlaikys mūsų tautą gyvą, o tik mūsų pačių tautinė kultūra.“

Nors Lietuvoje yra išleisti Juozo Girniaus „Raštai“ (4 tomai, V., 1991–2001), mūsų dinamiskame informaciniame amžiuje jų, esančių tik bibliotekose, nepakanka. Reikėtų jo knygą „Tauta ir tautinė ištikimybė“ išleisti dideliu tiražu valstybės lėšomis, kad ji būtų prieinama visiems dar ne visiškai nutautėjusiems lietuviams. Reikia išversti ją į anglų kalbą, kad ji taptų prieinama visoms lietuviškoms diasporoms užsienyje. „Tik taip išliksime – patys šviesdamiesi ir šviesdami.“ (Juozas Girnius).

Atkelta iš 10 p.

J. MAČIŪNO ORIENTALIZMAS IR FLUXUS ESTETIKOS PRINCIPAI

įsigalėjimu. „Siekdami glaudesnio bendrumo su konkrečia tikrove ir artimesnio jos supratimo, meno nihilistai ar antimenininkai (tokius apibūdinimus patys jie paprastai neigia) arba kuria antimeną, arba linksta į niekiškumą. Antimeno forma nukreipta pirmiausia prieš meną kaip profesiją, prieš dirbtinį atlikėjų ir publikos arba kūrėjo ir žiūrovo, arba gyvenimo ir meno atskyrimą; ji nusistačiusi prieš dirbtines paties meno formas, modelius ar metodus; ji prieš tikslo, formos ir prasmės išbaigtumą menė; antimėnas yra gyvenimas, gamta, tikroji realybė – jis yra vienas ir apima viską. Lietus yra antimėnas, minios šurmūlys yra antimėnas, čiudulys yra antimėnas, drugelių skrydis ar mikrobų judėjimas yra antimėnas. Jie tokie pat gražūs ir lygiai tiek verti žinojimo, kaip ir pats menas“ [Fluxus..., 1988, p. 27].

Mačiūnas, kaip ir Cage'as, ragina menininkus atsiriboti nuo klasikinio Vakarų meno nuostatų ir naujai, be ideologinių ir emocinių prietarų, pažvelgti į mus supančių kasdienių garsų pasaulį, suvokti jų estetinę vertę. „Žmogaus kalba arba garsai, kurie skleidžiasi žmogui valgant, – teigė J. Mačiūnas, – yra konkretesni nei dainavimo menas.“ [L'Adventure, 1992, p. 602].

Daugelį Fluxus idėjų vienijamų jaunų kompozitorių, dailininkų, teatralų siejo ben-

dra avangardinė nonkonformistinė intelektinė laikysena. Nors neabejotinas šio sąjūdžio lyderis J. Mačiūnas siekė šį sąjūdį padaryti organizuotą, tačiau niekada jis nebuvo tvirta grupuotė su griežta formalia naryste, menininkų grupuotė klasikine šios sąvokos prasme. Jie nerengė formalų susirinkimų – tai buvo daugiau laikinas ryškių individualybių aljansas, jų dvasinės giminytės pasireiškimas, tarnavęs kūrybai. Todėl šio savanoriško sąjūdžio dalyviai vėliau nuėjo savais keliais.

„Dada buvo tvirta grupė su griežta naryste. Fluxus – ne. Žinai, tai greičiau toks daiktų darymo būdas. Tokia pokštinių grupė. Jeigu paklaustumėi tokio žmogaus, kaip George Brechtas, „ar tu – fluxistas?“, jis tik nusijuoktų. Tai labiau artima dzen, o ne dada. Paklausus dzen vienuolį, ar jis dzenbudistas, vargu ar išgirsi atsakymą – „taip, aš dzenbudistas“. Jis atsakys ką nors keisto, kaip pagaliu per galvą trenks. Taigi tai nėra racionali grupė. Jos ypatybės nelengva apibrėžti vienu sakiniu. Tai – humoras, stiprus funkcionalizmas; manau, kad tai – labai konkretu; čia slypi didžiulė John Cage'o įtaka, taip pat Duchampo ir galbūt truputis – Yves Kleino ir Beno Vautier. Panašūs dalykai muzikoje; vėl – konkretizmas, kur humoras gali išvirsti į absurda, absurdo teatrą ar panašius dalykus. Apie monomorfizmą – tu minėjai

monomorfizmą – tai svarbus dalykas, ir jį reikia pažymėti. Čia slypi skirtumas nuo hepeningo. Supranti, hepeningas yra polimorfiskas, tai reiškia, kad vienu metu vyksta daug įvykių.“ [Mačiūnas, 1996, p. 29].

Dzen idėjų kupinos Cage'o estetikos ir kūrybos originalumas, naujumas patraukė J. Mačiūną ir tapo jam savotišku Fluxus veiklos idealu. Tai buvo daugelio pamatinių Fluxus, o vėliau ir postmodernizmo estetikos idėjų, skelbiančių dzen kūrybinio veiksmo neprogramuotumą, alogiškumą, atsitiktinumą, improvizacijos, būtinybę kūrybos procese, reikalavimą pamiršti visa, kas buvo išmokta, pagrindas. Cage'ą J. Mačiūnas laikė „reikšmingiausiu šio amžiaus ir naujojo meno evoliucijos“ menininku, naujos muzikos inspiratoriumi, stipriai veikusiu muzikinę kultūrą tų šalių, kuriose tik jis apsilankydavo.

Interviu su Larry Milleriu jis teigė: „Prasideda nuo 1948. Nuo 1946 iki 1948 jis buvo apstojęs Prancūzijoje ir ten sutiko Boulezą, Schefferį, ir, pažiūrėk, – 1948 Schefferis įkuria konkrečios muzikos studiją, aišku, nemindamas John Cage'o. Tuomet jis vyksta į Italiją, paskui į Darmštata, paskui į Kelną, ir kur tik jis nuvyktų, ten gimsta nedidelė grupelė ar studija – visos daugiausia elektroninės muzikos. Tačiau didžiausią įtaką tuo metu jis padarė konkrečiai muzikai.

Naudodamas įvairius kasdienio gyvenimo garsus naujai muzikai kurti. Tai jis pradėjo 1939.“ [Ten pat, p. 15].

Cage, aktyviai bendradarbiaudamas su garsiu Rytų šokio meno propaguotoju šokėju Merce'u Cunninghamu, poetu Charles Olsonu ir dailininku Robertu Rauchenbergu, 1952 m. sukūrė spektaklį, kuris, jungdamas įvairių menų elementus, laužė įprastinius meno kanonus. Vykimas vyko žiūrovų salės viduje; čia buvo surengtas sintetinis vizualinis spektaklis, kuriame pynėsi rodomy filmų, paskaitos, muzikos, šokio, tapybos, radijo garsų ir kiti elementai.

Be Cage'o, J. Mačiūnas pripažįsta ir kito įtakingo japonizmo idėjų propaguotojo – Mathieu – reikšmę. „Čia, – sako jis, – lygiagrečiai skiriamas dėmesys tam, ką pavadinčiau hepeningais arba akcijomis, atliktomis dviejų žmonių: John Cage'as su savo pirmuoju hepeningu 1952 metais ir Georges Mathieu, kuris tais pačiais metais atliko savo pirmą hepeningą, pavadindamas jį „Boudine mūsų“. Įdomi šalutinė japoniška linija nusidriekia Georges Mathieu kelione į Japoniją, kur po jo akcijos atsirado Gutai grupė. Georges Mathieu labai prisidėjo prie Gutai grupės atsiradimo.“ [Ten pat, p. 16].

Pabaiga – kitame numeryje.

PARODOS

Išveivų iš Baltijos šalių gyvenimas 1944–1955 metais

Birželio 3 d. Seime, Parlamento galerijoje pristatyta tarptautinė paroda „Praradę Tėvynę. Išveivų iš Baltijos šalių istorija. 1944–1952“. ją parengė Balzeko lietuvių kultūros muziejus Čikagoje, Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išveivijos institutas, Prezidento Valdo Adamkaus biblioteka-muziejus ir lietuvių, latvių bei estų bendruomenės išveivijoje, rėmė Lietuvos kultūros taryba. Ši paroda – unikalus projektas, kuriuo siekiama pristatyti išskirtinį išveivų iš Baltijos šalių gyvenimą Vokietijos perkeltųjų asmenų stovyklose. 2014 m. sukako 70 metų, kai iš Lietuvos, vengdami sovietinių represijų, pasitraukė politikos, mokslo ir kultūros elito atstovai. Vokietijoje įkurtose perkeltųjų asmenų stovyklose vyko aktyvus visuomeninis gyvenimas, buvo steigiamos mokyklos, veikė Pabaltijo universitetas, buvo leidžiamos knygos, gyvavo teatriniai sambūriai, dailininkai organizavo parodas. Išveivai iš Baltijos šalių pirmaisiais gyvenimo svetur metais saugojo ir puoselėjo kalbą, kultūrinę tradicijas, tai buvo svarbiausias tautinės tapatybės išlaikymo išveivijoje garantas.

Parengė Justė Radzevičiūtė-Laugalienė,
Ryšių su visuomene skyriaus atstovė

Stasys Santvaras

Laiškas „Motinai“

Tu niekad, Mama, nepalikai žemės, kurią tėvai tau paliko.
Kai Tavo vaikui, tikinčiam Dievą, Tiesą ir Laisvę, teko atplėšti
širdį nuo gimtųjų namų – Tu netvėrei ir mažiams atgulei į Pa-
langos pamario smėlį...

Negalėjau Tave paskutinėj kelionėj palydėti, negaliu net
lauko gėlių ant tavo atnešti, neleis man dabar kryžium tavo var-
dą pagerbti. Ar Tu matai, Mama, kokia didelė toji neteisybė? ...

Graudi pareiga man liko – šią knygą padėti prie Tavo mi-
rusių kojų. Neskaitysi Tu jos, nesidžiaugsi vaiko darbais, kaip
anądien džiaugeisi, ir niekad niekad jau aš negirdėsiu Tavo
švelnių paguodos žodžių. Vieniša Tu ilsiesi Viešpaty, ir mano
širdy spindi atsiminimai, kad turėjau Motiną – Motiną kaip
Angelą Sargą...

Sūnus

Tubingen, , 1945.XI.27.

Stasys Santvaras

LAIVAI PALAUŽTOM BURĖM

Audringom mariom plaukia
Laivai palaužtom burėm - -
Ant kranto stovim nusigandę,
Su nerimu į klaikią kovą žiūrīm...

Mėginam žiburį įziebti,
Nakčia palyda dūmai laužo - -
Bet mes tokie mažyčiai žiburėliai -
Pačių mūsų valtį vėtra daužo ...

Norėtum peršokt gelmę,
Norėtum perrėkti perkūną,
Bet vos matai pro tolį,
Kaip laivas viens po kito žūna ...

Laikykit, vyrai, vairą,
Širdy laikykit viltį! -
Ateis Dangaus Šviesa per dangų
Ir dūkstančiom vilnim palieps nutilti ...

(Cituoju iš ketvirtosios lyrikos knygos
„Laivai palaužtom burėm“, išleistos 1945 m.
gruodyje Tubingeno karo pabėgėlių stovy-
kloje)

Jūratės Leikaitės-Aškinienės kūrybos paroda „Animacijos fragmentai“ - Lietuvos medicinos bibliotekoje

Janina VALANČIŪTĖ

Birželio 18 d. 15 val. maloniai kviečiame į parodos pristatymą ir susitikimą su J. Leikaitė-Aškinienė. Artėjant Joninėms autorė sumanė renginį paskirti šios šventės. Mintį inspiravo jos sukurtas nuotaikingas animacinis filmas „Paparčio žiedas“. Renginyje bus pademonstruoti animaciniai filmai „Taip Laima lėmė“, „Margučių rytas“, „Užgavėnės“, „Paparčio žiedas“. Autorė pristatys naujai sukurtą knygų ciklą „Lietuvių šventės animacijoje“ apie filmų kūrimą. Knygų puslapiuose autorė atskleidžia kūrybinio proceso ypatumus, kaip gimsta jos filmų idėjos, kaip kuriami personažai, kiek piešinių reikia nupiešti, kad personažas atgytų. Leidiniuose gausu iliustracijų ir paaiškinimų, kaip suprasti kino kalbą, simbolius ir kaip kuriamas filmas.

Knygoje „Paparčio žiedas“ pasakojama, kaip gimė linksmas ir nuotaikingas animacinis filmas apie Joninių šventes. Jonas – vienas iš populiariausių personažų lietuvių pasakose. Autorė pasakoja kaip jis tapo animacinio filmo herojumi, kokius išbandymus patyrė Joninių naktį, kaip įveikė godulį auksui ir pinigams, ir kaip suprato, kad pats didžiausias žmogaus turtas yra meilė. Knygoje pateikiami Lietuvos animacijos istorijos fragmentai.

Parodoje eksponuojami tapybos darbai, tapę animacinių filmų dekoracijomis, įvairios filmų scenų kompozicijos, eskizai, kadrai iš filmų. J. Leikaitė-Aškinienė prisipažįsta, kad jai labai patinka tapyti, tačiau paveikslai yra statiški: „Jie išstisus metus tik kabo ir tyli...“, o animacija juos priverčia judėti, kalbėti, jie įgyja charakterį ir nuotaiką“. Animatorė savo kūrinyje sujungia grafiką, tapybą, muziką, šokį, pantomimą, fotografiją ir tekstą. Pasak J. Leikaitės,

didžiausia jos motyvacija kurti yra vaikai, o didžiausias atlygis – stebėti jų jautrią reakciją ir nuoširdžias emocijas.

Jūratė Leikaitė 1986 m. baigė architektūros studijas Vilniaus dailės institute (dab. Vilniaus dailės akademija), 1997 m. – Lietuvos kino studijos dailininkų animatorių kursas. Dirbo Lietuvos kino studijoje animacinių filmų scenariste, dailininke ir režisierė. 1998 m. priimta į Lietuvos kine-

matografininkų sąjungą, Animacijos gildiją. Nuo 2002 m. – šios gildijos pirmininkė. 1999 m. suorganizavo lietuviškų animacinių filmų festivalį ir animacijos dailininkų parodą JAV, Čikagoje, Balzeko muziejuje. 2000 m. stažavosi prodiuserių kursuose Danijoje. Dalyvavo tarptautiniuose animacijos seminaruose ir konferencijose. Sukūrė animacinių ir dokumentinių filmų ciklą „Lietuvių šventės ir sakmės“, kuris pristatomas ir DVD rinkinyje. Jos filmai apkeliavo daugybę tarptautinių kino festivalių, laimėjo diplomų ir prizų. J. Leikaitė apdovanota „Sidabrinė gervė“ statulėlėmis už animacinius filmus „Margučių rytas“ (2008 m.) ir „Taip Laima lėmė“ (2011 m.). Dabar dirba animacinių filmų studijoje „Filmų štrichai“. Iliustravo daugiau kaip 20 knygų vaikams. Yra surengusi personalinių parodų Lietuvoje ir užsienyje.

Autorė yra Lietuvos medicinos bibliotekos darbuotoja

Mieli „Mokslo Lietuvos“ skaitytojai,

užsiprenumeruokite „Mokslo Lietuvą“ pašto skyriuose arba internetu 2015-iems metams ir paraginkite tai padaryti bičiulius!!! Lietuvos mokslo aktualijos, įdomūs ir vertingi interviu pasieks Jus greičiau ir operatyviau nei lauktumėte pasirodant internete.

Prenumeratos kaina: 1 mėn. - 2,7 euro, 3 mėn. - 8 eurai, 6 mėn. - 15,5 euro, metams - 30 eurų

Mums Jūsų parama reikalinga kaip niekad!

Lietuvos mokslininkų laikraščio „Mokslo Lietuva“ projektui „Pažinimo erdvė: mokslas visuomenei“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2015 m. skyrė 15 tūkst. eurų.
„Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Jūratė Kemeklytė Bagdonienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas Alfonsas Ramonas. Nariai: Valentinas Baltrūnas, Vygintas Gontis, Valentas Daniūnas, Raimundas Dužinskas, Rimas Norvaiša, Vilma Petrikaitė, Jelena Tamulienė, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Alvydas Baležentis, Nelė Jurkėnaitė
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com (pagrindinis); mokslolietuva@takas.lt (papildomas)
Tel. (8 5) 212 1235, laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.